

וקראת לשבת עונג

מתמידי השבת

KI HEIM
CHAYEINU
כי הם חיינו

התכוננו-
השבת מגיעה!

שבוע 1

שם: _____

כיתה: _____

הצצה בחוברת:

- ברוכים הבאים למתמידי השבת **3**
- 'חצקל לכבוד שבת' - סיפור **4**
- סידור של שבת - קבלת שבת **8**
- פינת הזמירות - שלום עליכם **12**
- 'לעשות את השבת' - קבלת שבת מוקדם **18**
- מאירים את השבת - משניות במה מדליקין **22**
- הגמרא בעיון - יוסף מוקיר שבת **24**

לעלונים ועותקים נוספים, שאלות, הארות והערות

נא לשלוח אל: INFO@KIHEIMCHAYEINU.COM

MASMIDEI
HASHABBOS

Pirchei Agudath
Israel of America
פרחי אגודת ישראל

KI HEIM
CHAYEINU
כי הם חיינו

תודות לארטסקרול

לזכר נשמת ר' יעקב בן ר' שמואל יוסף ריעדיר

מתמיד יקרה,

נסה להיזכר: מתי היתה הפעם האחרונה שחשת שמחה פנימית כשעשית משהו? לא שרק נהנית. ששמחת באמת - מבפנים.

ומה היה קורה אם היית יודע שבאפשרותך 'לתפוס' תחושה זו - ולהרגיש כך **בכל שבוע ושבוע?**

ברוך הבא למתמידי השבת.

"וקראת לשבת עונג" - שבת היא ת-ע-נ-ו-ג! יש לשבת קודש כח ייחודי, שיכול אפילו להכניס טעם מיוחד לתוך המאכלים שנאכלים בה. בכוחה של קדושת השבת להשפיע עונג שיישאר במשך שאר ימי השבוע!

אבל איך אני ואתה יכולים לקבל גישה לעונג המיוחד הזה, ולנצל את כל מה שיש לו להציע?

ההשתתפות בפעילויות ובתוכניות הלימוד שבחוברת זו, וכן הפעלת החשיבה בחידות הפזורות בין העמודים, יגרמו לך לגלות שכן:

יש הרבה דברים שלא ידעת על השבת!

ככל שתדע יותר ותעמיק יותר במהותה הנפלאה של השבת, חווית השבת שלך פשוט תעלה דרגה - תהיה לך הרגשת עונג שבת אמיתית. שבת היא **מתנה** - יקרה יותר מכל מתנת יום הולדת או מתנת בר מצווה. שבת היא מתנה ישר מהקב"ה אלינו - מתנה שבועית בשבילך! וגם בשבילי. בשביל כל אחד ואחד בכלל ישראל.

ככל שנלמד יותר על היופי והעשירות הרוחנית של השבת, נוכל ליהנות יותר ויותר מכל מה שיש לשבת להציע. זו נוסחה פשוטה:

תלמד יותר = תיהנה יותר.

ומי לא היה רוצה ליהנות עוד יותר מהשבת? יש כל כך הרבה נושאים הקשורים לשבת, שנוכל לחקור בהם עוד ועוד - דברים שאולי לא חשבת עליהם בכלל! שאלת את עצמך פעם למה כל תפילת שמונה עשרה של שבת היא שונה אחת מהשנייה? או: מה הפירוש המוכר למילת "וינפש" בקידוש של שבת? או: למה יש פרקי תהילים מסוימים שמיועדים דווקא לשבת?

על ידי לימוד פירוש זמירות השבת ולימוד על היופי של תפילות השבת, על ידי ניתוח משניות וסוגיות בגמרא הקשורות לשבת, על ידי ווארטלך וסיפורים הממחישים את הלכות והליכות השבת - נוכל להעריך את השבת יותר ויותר. יחד, דרך תוכנית הלימוד הזו, נגיע לרמת-הנאה עצומה וסוחפת, (ובדרך נזכה גם בכמה פרסים מדהימים)!

אז...למה אתם מחכים? קדימה! באו נצא לדרך - במסע המרתק הזה. נקפוץ הישר אל תוך דפי החוברת, אבל אל תשכחו להביא איתכם ראש של בלש, וגם את חוש ההומור! תצטרכו אותם כדי לענות על החידות ועל שאלות החשיבה המסתתרות בין עמודי החוברת.

כולנו אוהבים את השבת. ועכשיו, כ'מתמידי השבת',
נעריך את השבת עוד יותר, ונקבל יותר **גישמק!**

בהצלחה רבה, ובברכה ש...

תיהנו!

חבורת 'כי הם חיינו'

כי הם חיינו

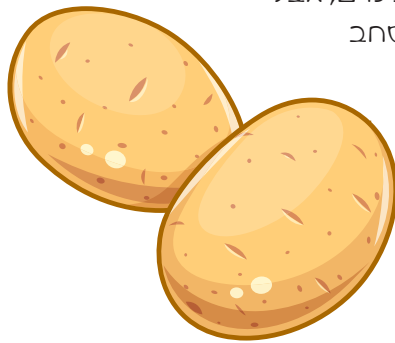
הצקל לכבוד שבת

"אוי...לכבוד שבת... אוי...לכבוד שבת קודש."

וכשחצקל היה שר, פניו היו מאירות כשמש, מתוך שמחה שיש לו את הזכות להתכונן לשבת במשך כל ימות השבוע.

רוב האנשים חשבו שהוא סתם יהודי פשוט. היו גם כאלה שהתנהגו כלפיו כאילו הוא משוגע - צחקו עליו ועל הניגון שלו. אבל בעריש, אפילו שהיה עדיין צעיר, הרגיש שחצקל הוא אדם מיוחד מאוד, ואולי אפילו צדיק נסתר.

באותה התקופה, בעריש למד תורה

ב בעריש'ל אושפיצינר חיבר ספר מיוחד בשם 'שלת הרועים'. בהקדמתו, הוא מספר על מעשה שקרה כשהיה בחור צעיר, עם יהודי בשם חצקל, שכבוד השבת שלו היה מיוחד במינו.

בעיר אושפיצין גרו הרבה יהודים צדיקים, אבל היה יהודי אחד - חצקל, שאישיותו המיוחדת היתה יוצאת דופן. הוא היה 'וואסער

טרייגר' - שאב מים, אבל האמת היא שחב

הרבה יותר

מאשר

רק מים.

כשיהודי

היה זקוק

לעזרה

בנשיאת

מצרכים

שקנה, עצים או כל

חפץ כבד אחר, הוא היה

קורא לחצקל. וכשחצקל

סיים, הוא היה שואל

את אותו יהודי האם

יסכים לתת לו כמה

תפוחי אדמה, לחם או

משהו אחר כדי שיוכל

להשתמש בו לשבת.

ותוך כדי כך, הוא היה שר

בניגון המפורסם שלו:

תלום-
אמשה!

רב בעריש ורב שלמה גילו את הגדלות של חצקל, גם כשאחרים לא הצליחו לעשות זאת. הסתכל סביבך...מי בכיתה או בסביבה שלך - מישהו בגיל שלך (או אולי אפילו יותר קטן ממך) ניתן להעריך יותר? האם יש מישהו שהכשרונות או התכונות הייחודיים שלו לא ידועים לכולם? ('וואו! אתה יודע לנגן בקלימבה?! חבר'ה - באו לראות את זה!')

מה תוכל לעשות השבוע - שיראה לו את מה שאתה רואה בו?

שבת שטיקל

וורטים קצרים על הפרשה
מתאים במיוחד לשטיקל תורה
בסעודה שלישית

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלַאכְתֶּךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱ-ל-ל-קֶיךָ:

שמות, כ, ט

למה הפסוק מתחיל ב"ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", למה שלא יתחיל מיד עם המצווה לשמור שבת?

הפסוק מלמד אותנו לימוד חשוב בקשר לעבודה ובקשר לשבת.

כשאנו עובדים במשך השבוע, אנו עושים זאת מכיוון שה' אמר לנו שכך העולם עובד: צריך לעשות את ההשתדלות להתפרנס. ואז, כשאנו נחים מהעבודה, אנו זוכרים שהפרנסה בעצם מה'. אבל, בשבת, אנו בכלל לא צריכים לעבוד בשביל לזכור את זה - השבת עצמה מהווה תזכורת שאנו עושים השתדלות רק כי זה רצון ה', ורואים בחוש שכל מה שיש לנו, גם הדברים המיוחדים לכבוד שבת, הם כולם רק מה'.

כמו האיכר בשדה שעושה הפסקה פעם בשבע שנים לשמיטה, וזה מזכיר לו שכל שנה התבואה בשדה היא באמת מה' - אותו דבר קורה איתנו בכל שבת. אנו נזכרים ש: ששת ימי העבודה הם גם כן כולם רק מה'. זה עוזר לנו להעריך את הפרנסה שקיבלנו גם בכל שאר ימי שבוע, ומהווה חיזוק לאמונתנו.

רב משה פיינשטיין, ספר
קול רם, פרשת יתרו

מתלמידי חכמים גדולים, אבל הרגיש שהוא צריך למצוא לעצמו אדמו"ר. כששמע שרב שלמה בוכנר מקשאנוב היה אמור להגיע לעירו - אושפיצין, לשבת, בעריש החליט שהוא רוצה להקדיש זמן להיות עם הרב'ה, ולראות אם יוכל להיות החסיד שלו. היה חשוב לבעריש לבדוק האם רב שלמה ירגיש אף הוא בגדלותו של חצקל.

בליל שבת, כל מתפללי בית הכנסת עמדו בתור לומר לרב שלמה 'גוט שבת', אבל חצקל, בענוותנותו, נשאר בחלק האחורי של בית הכנסת, ולא חפץ למשוך אליו תשומת לב מיוחדת. אבל לפני שרב שלמה עמד לצאת מבית הכנסת, הוא קרא אל רב חצקל: "רב איד, מה שמך?"

בלית ברירה ניגש חצקל אל רב שלמה, שלחץ את ידיו והרגיש מיד ש'זה הוא אדם מיוחד'. חצקל מלמל וגמגם מרוב בושה, ובסוף הצליח לענות ולומר ששמו חצקל. אבל הרב המשיך:

המשך בעמוד 6

הצקל לכבוד שבת

חחח

לצחוק או ללמוד

ש: יהודי בארץ, יהודי באמריקה, יהודי בעירק ויהודי בפולין ישבו ואכלו סלט שהכינו לכבוד שבת. כל אחד אכל סלט בשם אחר, אבל היה את אותו הטעם לכל הסלטים. איך?

ת: בפולין- אכל ארבעס. בעירק-אכל לבלבי. באמריקה-אכל צ'קפוי. ובארץ, אכל גרגרי חומוס!

שאל את הרב'ה:

איזו סעודה עלינו לכבד יותר? ליל שבת, או שבת ביום?

אותי להתפלל קצת, ומה שלימדו אותי זה בעצם כל מה שאני יודע. כעת, אני נשוי עם ילדים, ברוך ה', ואני שואב מים לפרנסתי."

רב שלמה המשיך להחזיק את ידו של חצקל, ושאל אותו עוד שאלה אחת אחרונה. "למה אתה תמיד שר 'לכבוד שבת קודש'?"

חצקל התחיל לבכות. "למדתי כילד קטן שה' ברא את העולם, שהיו לנו שלשה אבות וארבע אימהות. למדתי שהיינו עבדים במצרים, ואיך שה' הוציא אותנו משם ובנה לנו את בית המקדש." בשלב זה, הבכיות של חצקל התגברו - "אבל אני גם יודע שהרבונו של עולם החריב את בית המקדש. אני לא יודע מתי הגלות הזו תיגמר, אז כשאני שר 'לכבוד שבת קודש', אני מתכוון לא רק לשבת שמגיעה כל שבוע, אלא גם ליום שכולו שבת - לזמן הגאולה!"

באותו רגע, התברר לרב שלמה שחצקל הוא לא שואב מים פשוט, אלא הוא צדיק נסתר ששר ובוכה בתפילה על הגאולה בכל יום. רב שלמה התחיל לבכות יחד איתו. "אוי, חצקל, אתה יודע את הסוד שכל היהודים צריכים לדעת: כל ה'מטענים' שאנו סוחבים - כל הצרות שאנו נושאים על כתפנו, כל הסבל שיש לנו - הכל בשביל שבת - בשביל היום שכולו שבת!"

"האם לפעמים קוראים לך בעוד שם?" חצקל ענה שלפעמים אנשי העיר לועגים לו וקוראים לו "חצקל לכבוד שבת", בגלל הניגון שהוא שר: "לכבוד שבת קודש" תוך כדי שנושא את סלי המצרכים שלהם לשבת.

רב שלמה ביקש מחצקל לספר עוד קצת על עצמו. חצקל ענה שאין הרבה מה לספר - "כבר בגיל חמש, שני הורי נפטרו, וגדלתי ברחוב. השתדלתי להרוויח כסף בכל דרך שיכולתי, לרוב על ידי נשיאת משאות כבדים, כי אני די חזק. היו אנשים שלימדו

וורטום קצרים על הפרשה
מתאים במיוחד לשטיקל תורה
בסעודה שלישית

שקולה שבת כנגד כל המצות בתורה

מדרש רבה, שמות 25

רב אליהו לופיאן היה רגיל לומר בשם החפץ חיים: "זה לא רק שהשבת עצמה היא מצווה הנותנת לנו שכר, אלא כל מצווה ומצווה שאנו מקיימים ביום השבת שווה כנגד כל המצוות.

הגאון מווילנה כתב שכל מילה של לימוד תורה היא מצווה בפני עצמה. מכאן ניתן לשער: אם אנו לומדים בשבת מאות מילים של תורה, וכל מילה מוכפלת כנגד 613 המצוות-איזו הזדמנות נפלאה ניתנת לנו בכל שבת!

תחשבנו את זה: לימוד של 200 מילים בשבת יכול להביא לך שכר של 122,600 מצוות!

כך, ה' נותן לנו הזדמנות לא רק לנוח וליהנות מהשבת, אלא גם להרוויח כל כך הרבה שכר נוסף - שכר 'בונוס'!

לב אליהו, חלק א, פרשת תולדות

ברוך ה', היום שבת!

השבת, בא נהנה מכל מילה של תורה שאנו לומדים - כי הרי כל מילה היא מצווה בפני עצמה. אה! גישמק! בשבת, לפעמים קורה שאנו חושבים על כל הדברים שאי אפשר לעשותם בשבת. בשבת הקרובה, באו נתמקד בכל מה שאנו כן יכולים לעשות! ברוך ה'! יש אינספור הזדמנויות למצוות המתחדשות בכל שבת - חלקם מצוות שאפשר לקיים רק בשבת... עם הבונוס הנוסף של שכר כפול!

רב בעריש כותב בהקדמה לספרו, שביום לאחר שרב שלמה עזב את העיירה - גם חצקל עזב את העיירה - הסוד שלו התגלה. רב בעריש הפך להיות חסיד של רב שלמה ותמיד חיפש את חצקל, אבל לא הצליח לגלות לאן הוא נעלם.

בסופו של דבר, בעריש נהיה הרב של אושפיצין, ורב שלמה נפטר.

לאחר הרבה שנים, באחת הנסיעות של רב בעריש, הגיע לעיירה קטנה ושמע שם שיר כל כך יפה ומיוחד: "אוי...לכבוד שבת, אוי...לכבוד שבת קודש." הנה הוא היה! חצקל, זקן יותר וחלש יותר, אבל עדיין שר "לכבוד שבת קודש..."

כולנו סוחבים את צרות הגלות, כבר מדי הרבה זמן. אנו תקווה שעל ידי המצוות ושמירת השבת שלנו, נוכל יום אחד לחיות בעולם שהוא 'יום שכולו שבת'!

בתודה ל:

Artscroll/Shabbos: A touch of Eternity.
Rabbi Yechiel Spero

קבלת שבת

קבלת שבת היא רגע מיוחד, המוביל אותנו מחול אל קודש - מהימים הרגילים של השבוע אל היום המיוחד של השבת. אנו עושים לשבת 'קבלת פנים' על ידי מערכת מיוחדת של תפילות, הידועה בשם 'קבלת שבת'.

אנו מתחילים עם ששה פרקי תהילים, שהם:

לכו נרננה. שירו לה'. ה' מלך תגל הארץ. מזמור שירו לה'. ה' מלך ירגזו עמים. מזמור לדוד הבו לה'. (תהילים צ"ה-צ"ט; כט)

למה אנו אומרים את ששת פרקי התהילים הללו?

ששה פרקים אלו הם כנגד ששת ימי המעשה. בסוף השבוע, אנו מפנים זמן לשיר ולהודות לה' על כל יום ויום של השבוע, ועל המתנה הנפלאה של השבת, המביאה איתה ברכה עבור שאר ימי השבוע.

בנוסף, ששה פרקים אלו מדברים על הגאולה העתידה, שלה כולנו מצפים בקרוב - עם ביאת המשיח. בגלל שהשבת מרמזת לימות המשיח, והיא מעין עולם הבא, מתאים לומר פרקים אלו בזמן המיוחד הזה.

לאחר שהודינו לה' על הברכות וההשפעות שמקורם בשבת - אותן הטביע בכל אחת מימות השבוע, אנו מוכנים לקבל את השבת על ידי שירת לכה דודי.

אם תיקח את האות הראשונה של כל אחד מששת הפרקים האלו, תקבל את הגימטרייה של המילה "נפש" - (אל תספור 5 בשביל ה'! שם ה' באמת מתחיל ב"י" - 10). "נפש" כי אמירת ששה פרקים אלו מכינה אותנו לקבל את הנפש היתירה של השבת - הנשמה היתירה'.

מסבירה
הגמרא (ביצה ט"ז):

כ ל ו מ ר ,
שהקב"ה נותן לנו נשמה יתירה בשבת - ובמוצאי שבת לוקח אותה בחזרה. לכן המילה וינפש היא כעין 'משחק מילים' של המילים "ווי" (כלומר, אוי ווי!) ו"נפש". לאחר שהאדם כבר שבת בשבת, וכעת הוא סיים לשבות כי הגיע מוצאי שבת - אוי ווי, כי הנפש (הנשמה היתירה) הלכה!

אמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו - שנאמר "שבת וינפש" - כיוון ששבת, ווי - אבדה נפש.

מכאן שהמילה "וינפש" מדברת על המתנה המיוחדת שה' נותן לנו כל שבוע - הנשמה היתירה, שאנו מקבלים במיוחד עבור השבת, והיא נותנת לנו יותר הזדמנות לעלייה רוחנית בשבת, ומגבירה את היכולת שלנו ללמוד ולהבין את התורה. זה מעלה אותנו ונותן לנו את האפשרות לנצל את השבת בצורה הנכונה ולהתקרב אל ה'.

סידור של שבת

אחד הדברים היפים ביותר בשבת הן התפילות המיוחדות שחז"ל תקנו במיוחד לשבת. תפילות אלו, כשאנו מבינים אותן, עוזרות לנו להתחבר אל ה' באופן שרק בשבת אפשר. תפילות אלו מאפשרות לנו 'להטעין' את עצמנו מברכת השבת, ברכה שמחזיקה אותנו למשך כל השבוע. ככל שנבין יותר את המילים שאנו אומרים, נקבל יותר מהתפילות, ונהנה מהן יותר. בחלק זה של החוברת נחקור חלקים שונים של התפילה, ונלמד מה הפירוש האמיתי שלהם.

ושמרו בני ישראל את השבת

סמוך לתפילת שמונה עשרה - כשאנו באים לעמוד לפני מלך מלכי המלכים, אנו מקדימים ואומרים כמה פסוקים שמתחילים ב"ושמרו בני ישראל את השבת". בזמן המיוחד הזה, בו אנו מתכוננים לדבר עם ה' אחד על אחד, אנו אומרים את הפסוקים המדברים על הברית עולם שיש בין ה' לבינינו: "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם". זה הוא הסכם נצחי בינינו לבין הקב"ה, ואותו אנו חוגגים כל שבוע.

הפסוקים מסתיימים עם המילים "וביום השביעי שבת וינפש".

מה פירוש 'וינפש'?

למה יש הבדל בין תפילות השבת?

שלוש תפילות שונות

בכל יום, במשך כל השנה, תפילת העמידה שאנו מתפללים בערבית, היא בעצם אותה התפילה שאנו מתפללים בשחרית ובמנחה למחרת. זה נכון לגבי יום חול, וזה גם נכון לגבי החגים. היום היחיד היוצא מן הכלל הוא יום השבת.

בשבת כל תפילה שונה מהשנייה. בערבית אנו אומרים "אתה קדשת", בשחרית אנו אומרים "ישמח משה" ובמנחה: "אתה אחד". הטור מסביר (טור או"ח סימן רצב) שחז"ל תקנו זאת כנגד שלשת השבתות המיוחדות שבהיסטוריה: שבת מעשה בראשית, שבת מתן תורה, ושבת של עולם הבא, לעתיד לבא.

ערבית היא כנגד שבת בראשית. זה הזמן לדבר על איך שהשבת היא התכלית של כל בריאת העולם: "תכלית מעשה שמים וארץ".

שחרית היא כנגד שבת מתן תורה. זה הזמן לדבר על התפקיד המיוחד של משה רבינו - "ישמח משה במתנת חלקו", שהביא לנו את לוחות הברית - "שני לוחות אבנים הוריד בידו".

מנחה היא כנגד השבת לעתיד לבוא - עולם הבא. זו היא השבת השלימה ביותר, כשכל החלקים של העולם מכוונים יחד כפי שהם צריכים להיות. ייחוד ה' יהיה ידוע ומפורסם לכל, והקשר שלו עם כלל ישראל יהיה גם כן ידוע לכל. "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

מוסיף הב"ח: לאחר שאנו מזכירים בתפילה את שלשת השבתות האלו, אנו עורכים סעודה שחוגגת את אותה השבת! בליל שבת, אנו חוגגים את שבת בריאת העולם, בסעודה לאחר שחרית אנו חוגגים את שבת מתן תורה, ובסעודה לאחר מנחה אנו חוגגים את השבת שלעתיד לבוא.

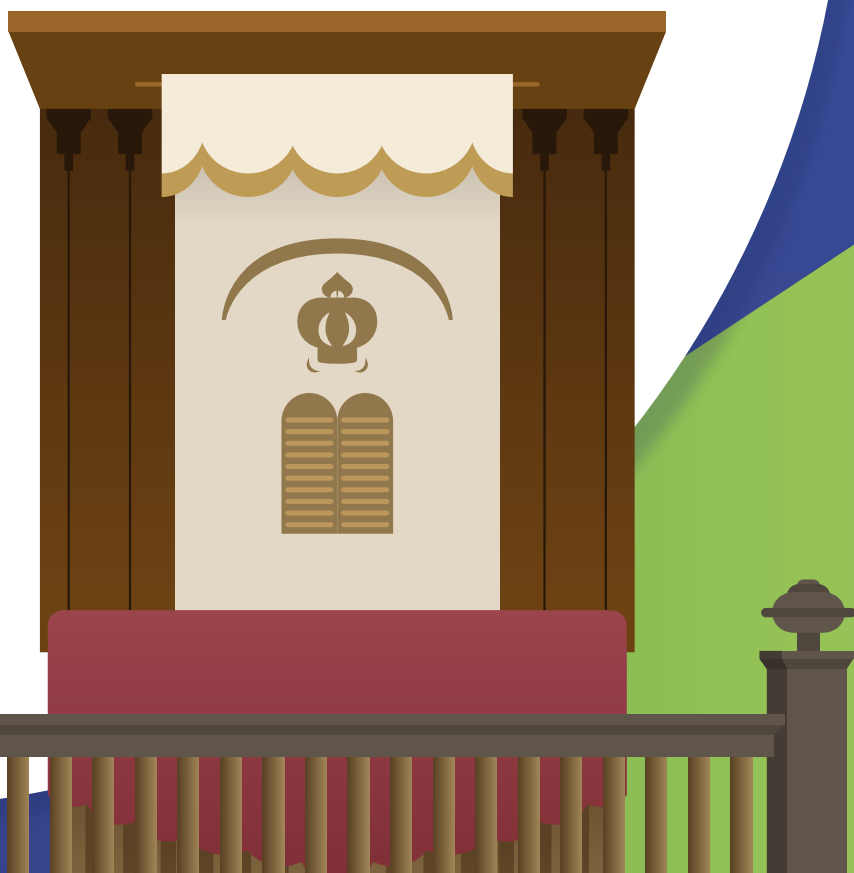
השל"ה הקדוש מסביר למה אנו מזכירים ומציינים דווקא את שלשת השבתות הללו: הן מסמלות את עיקרי האמונה של האיש היהודי! כל יהודי צריך לדעת באופן ברור ביותר ש: ה' ברא את העולם, ושהוא המנהיג התמידי של העולם. וזהו בדיוק מה ששבת בראשית מסמלת.

כל יהודי צריך להאמין באמונה שלמה ב: מתן תורה - שה' נתן לנו מצוות שעל האדם לקיימן לאורך כל חייו. זהו מה ששבת מתן תורה מסמלת.

וכל יהודי צריך להאמין שעבור כל מצווה יקבל שכר, ועבור כל עבירה יקבל עונש. שבת של עולם הבא היא התזכורת על השכר הגדול המחכה לאלו שעושים רצון ה', ועל המחיר היקר שעוברי עבירות יצטרכו לשלם.

השל"ה הקדוש ממשיך, ומצביע על העובדה ש"יום השביעי" מוזכר שלוש פעמים, בשלשת הפסוקים של "ויכולו" (אנו אומרים פסוקים אלו שלוש פעמים בליל שבת). "ויכל אלקים ביום השביעי" - בריאת העולם, "וישבת ביום השביעי" - מתן תורה, "ויברך אלקים את יום השביעי" - עולם הבא, שעליו נאמר "כי בו שבת מכל מלאכתו" - בעולם הבא, כל מלאכתו של ה' - תגיע לשלמות.

**יהי רצון שכן יהיה במהרה
בימינו!**

שמונה עשרה של ליל שבת

אתה קדשתי את יום השביעי לשמך

אתה עשית את היום השביעי קדוש - על ידי שהבדלת אותו משאר ימי השבוע, כדי שנוכל להעיד בשמך - שאתה בראת את העולם.

תכלית מעשה שמים וארץ

הוא [השבת] המטרה של עשיית השמים והארץ.

אנו שרים ב'לכה דודי':

לקראת שבת לכו ונלכה

בואו נלך לקבל פני השבת

כי היא מקור הברכה

כי הרי היא המקור של כל הברכה

מראש מקדם נסוכה

מתחילת בריאת העולם, נתנו לה [לשבת] יעד ומטרה נשגבה

סוף מעשה במחשבה תחילה

התוצר הסופי של הבריאה היתה במחשבה של ה' כבר מהתחלה.

כשאתה מתחיל לבנות בית, הדבר הראשון

במחשבה שלך הוא: המטרה שלך - שיהיה לך

בית לגור בו. אותו הדבר עם ה':

השבת היתה המגמה העיקרית

שלו בבריאת העולם!

השבת היא המטרה של כל

הבריאה.

ה' ברא את העולם כדי

לתת לנו את ההזדמנות

לבנות קשר קרוב איתו.

זו

ההנאה והכיף הכי גדול שיש.

ואין זמן מתאים יותר, שנתקרב בו אל

ה',

מהשבת! השבת היא יום שנברא כדי

שאנחנו נממש בו את מטרת הבריאה. באופן זה,

שבת, יותר מכל זמן אחר, מממשת את מטרת

בריאת העולם!

וברכתו מכל הימים

ברכת אותו יותר מכל שאר ימים

כתוב (שמות כ, י"א) "על כן ברך ה' את יום

השבת ויקדשהו". וכן בפסוק שאנו עומדים

לומר בקטע הבא בשמונה עשרה, כתוב "ויברך

אלקים את יום השביעי ויקדש אותו" מה הכוונה

של בחינות מיוחדות אלו - שהשבת מבורכת

וקדושה?

מסביר הספורנו שה' ברך את השבת על ידי

נתינת נשמה יתירה, המאפשרת לנו להשיג

הרבה יותר ממה שבאפשרותנו להשיג ביום

רגיל. כדי שנוכל להעריך את השבת ואת

התועלת הגדולה שלה באופן מלא, אנו צריכים

את ה'מקפצה' הקדושה הזאת. ועל זה אנו מודים

לה', כאן בשמונה עשרה.

וקדשתו מכל הימים

ועשית את השבת שונה מכל שאר ימים טובים

ביום טוב, ישנן מלאכות מסוימות שמותרות,

למרות שבשבת הן לא מותרות. זאת מכיוון

שהשבת היא בדרגת קדושה גבוהה יותר מאשר

יום טוב!

וכן פתוב פתורתך

התורה מספרת לנו במפורש איך

שה' עשה את יום השבת מיוחד

ושונה מכל שאר ימים.

וכפי שהגמרא מלמדת אותנו,

שבת היא מתנה מיוחדת

שאנו מקבלים מה'. כשמישהו

נותן מתנה, הוא דואג ליידע

את האדם שמקבל את המתנה

- שיש מתנה בשבילו. כמו כן,

ה' סיפר לנו בתורה על המתנה

היקרה - השבת.

יִכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם

השמים והארץ הושלמו, וגם כל הצבא שלהם - המלאכים, שמש, ירח, כוכבים, חיות, דגים, צמחים.

הגמרא אומרת (שבת קי"ט ב):

**דאמר רב המנונא:
כל המתפלל בערב
שבת ואומר "ויכולו",
מעלה עליו הכתוב
כאילו נעשה שותף
להקדוש ברוך
הוא במעשה
בראשית,
שנאמר:
"ויכולו" - אל
תקרי "ויכולו"
אלא "ויכלו"**

כל מי שמתפלל ואומר "ויכולו" בשבת, התורה מחשיבה זאת כאילו הוא שותף עם ה' בבריאת העולם! - כמו שכתוב: "ויכולו" - אל תקרא את זה עם שורוק, "ויכולו": והם [השמים והארץ] הושלמו, אלא עם פתח: "ויכלו": והם [ה' ומי שמתפלל] סיימו לברוא שמיים וארץ.

המטרה של שבת היא להעיד שה' ברא את העולם. אבל, בשביל להעיד, צריך עדים! התפקיד שלנו הוא להיות העדים. איך נוכל להיות עדים אם לא היינו שם כשזה קרה? על ידי שנסתכל ביופי העולם ואיך שכל פרט ופרט בו נעשה בחכמה, בדיוקנות ובאומנותיות על ידי בורא העולם, אנו עדים לבריאת העולם.

זה כל כך קל לראות את יד ה' בבריאה, אם רק ניקח את הזמן להתבונן. בשבת, ובמיוחד בחופש כשאנו נוסעים למחנה קיץ או לנופש עם המשפחה - אנו נמצאים בטבע, ויכולים לראות את היופי בעולם שה' ברא.

זה הזמן המתאים ביותר להעיד על העולם הנפלא שה' ברא, ולקחת כמה דקות להעריך את מה שה' ברא עבורנו!

יִכְלֵ אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

וביום השביעי, ה' סיים

האם ה' סיים ביום השביעי?
אם סיים ביום השביעי - בשבת - נמצא שהוא לא נח בשבת, אם כן, האם הוא סיים או לא?

רש"י מפרש לנו שתי תשובות: בן אדם לא מסוגל לדייק עד כדי כך, ולהפסיק במלאכתו בדיוק ברגע שהשבת נכנסת. לכן, אנו צריכים להפסיק במלאכה לפחות כמה רגעים קודם הזמן. אבל הקדוש ברוך הוא כן יכל להפסיק את מלאכת בריאת העולם בדיוק ברגע כניסת השבת. לכן, אם בן אדם היה מסתכל - זה היה נראה לו שה' סיים את המלאכה בשבת עצמה!

תשובה אחרת היא שהפסוק מדבר על סוג אחר של מלאכה - היצירה המיוחדת שה' כן יצר ביום השביעי: מנוחת השבת!

המשך בדף 17

י-ה אכסוף נואם שבת

שיר זה מדבר על המצווה המיוחדת של תוספת שבת-

שמור שומרי ומצפים שבת קדשך

ה' שומר את מי שמחכה ומצפה לשבת הקדושה.

לא רק הציפייה לשבת שומרת עלינו, אלא גם מי ש'מחזיק' בשבת כמה שיותר זמן, ולא רוצה לעזוב אותה, השבת נהיית מגן עבורו, שנאמר

הצל מאחרי לפרוש מן השבת...

ה' מגן ומציל למי שמחכה ולא פורש מן השבת כל כך מהר...

דמיינו לעצמכם מלך שבא לבקר עיירה קטנה שתחת ממשלתו. הרי ודאי שאנשי העיירה לא מכריזים על הגעת המלך לעיירה רק כשהמלך כבר הגיע - לא ולא! הם מצפים לבואו הרבה זמן קודם לכן, מתכננים תהלוכות קבלת פנים, מכריזים "עוד 9 ימים המלך מגיע, עוד 8 ימים המלך מגיע..." ומחכים בחוסר סבלנות ליום הגדול. כשהמלך כבר נמצא בעיר, אנשי העיירה מנצלים כל רגע איתו ומנסים לגרום לו להישאר כמה שיותר זמן. ובסוף, בחוסר ברירה הם שולחים אותו - אבל עם טקס פרידה מרשים. באותו אופן גם אנו יכולים לכבד את מלכינו על ידי שנצפה בשמחה לבוא השבת, ועל ידי שנישאר בתוך השבת כמה דקות נוספות לאחר זמן צאת השבת, כדי ל'תפוס' את קדושת השבת כמה שיותר זמן.

כך הרבה אורחים הגיעו לסעודות,

שבני המשפחה הרגישו שהאורחים גורמים ללחץ מדי גדול על הרבנית, שצריכה להכין כל כך הרבה אוכל! לכן בני המשפחה החליטו לייסד תוכנית חדשה: כל מי שחפץ להתארח, צריך להירשם כמה שבועות מראש. מינו בחור שיהיה ה'שומר', וידאג שרק אנשים אלו יוכלו להיכנס.

התוכנית נכשלה. לגמרי.

בכל שבת, כשהרבנית חזרה הביתה לאחר התפילה

בבית הכנסת, היא היתה נוהגת להזמין את כל מי שראתה להצטרף אליה לסעודה! אפילו כשה'שומר' ניסה לומר לכל האורחים ה'מיותרים' שילכו לאחר שישמעו קידוש ויטעמו דבר מה - זה לא עזר.

וכפי שאנו יודעים, יום כיפור הוא השבת הקדושה מכל השבתות. אחד הנכדים שלה תיאר את הכמות הגדולה של אורחים בלתי צפויים שהגיעו. הרבנית העסיקה את עצמה בבדיקה שלכולם יש מספיק אוכל - למרות שהיא עצמה היתה במצב של חולשה גדולה, לאחר שצמחה כל היום. רק לאחר שכל אחד ואחד מהאורחים אכלו ושבעו, הרבנית עצמה ירבה לאכול את המנה הקטנה שנשארה בשבילה...

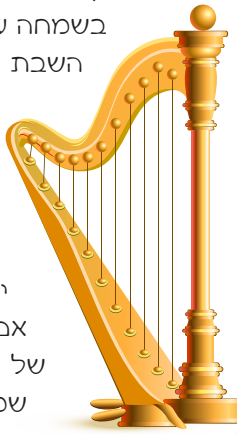
(מעובד על פי Rav Chaim Kanievsky On Zemiros בהוצאת Artscroll)

פגנת הזמירות

לשיר בשמחה

מה הוא הדבר המיוחד בשירת הזמירות, שכל כך מחייה את חווית השבת?

בדיוק כמו שריקוד בחתונה היא בעצם דרך להתחבר בשמחה עם מי שקרוב אלינו שמתחתן, שירה בשולחן השבת היא דרך שאנו מתחברים באופן רוחני. לפני הרבה שנים, היינו מתחברים אל הקדוש ברוך הוא דרך שירת הלוויים בבית המקדש. גם הנביאים השתמשו בנגינה כדי להתכונן לקבל נבואה מה' ולהעביר את דברי ה' לבני ישראל. והיום, מתנה זו של שירה היא עדיין שלנו - אוצר יקר! בין אם אתה יודע לשיר לפי המנגינה...ובין אם אתה מזיין קצת...אל דאגה! לימוד הפירוש של קטעים מהזמירות יפתח עוד רבדים של שמחה - והשבת, נוכל לשיר עם כל הכח ועם כל הלב!

אמת חיה

כִּפָּה פְּרָשָׁה לְעֵנִי וְיָדֵיהָ שְׁלָחָה לְאַבְיּוֹן

היא פורשת את כף ידה לעני, ומושיטה את ידה לאביון

מה ההבדל בין "עני" ל"אביון"?

ישנם שני סוגי עניים, והרבנית קנייבסקי זצ"ל לימדה אותנו איך לדאוג לשניהם:

הרב חיים קנייבסקי שליט"א מסביר (ראה בבא מציעא קי"א ב) שעני הוא אחד שעוד מתבייש לקבץ נדבות ברבים, ואילו אביון כבר לא מתבייש, מפני שהוא צריך עזרה באופן דחוף ממש.

הרבה שנים היה ידוע ומפורסם, שכל מי שצריך מקום לאכול את סעודת השבת, מוזמן לביתם הפתוח של רב חיים והרבנית בת-שבע קנייבסקי. הגיע שלב מסוים שכל

ממלך מלכי המלכים

שמחה בקרבת המלך

אפילו יותר מאשר אם היינו הולכים לקבלת פנים של מלך בשר ודם!

איך נישאר בשמחה גם לאחר ה'קבלת פנים' התבוננו במילים: "ישמחו במלכותך שומרי שבת"-

מי ששומר שבת מבלה את היום בהתענגות מזיו אור המלך! לכן הם שמחים וקורנים למשך כל היום. אם נעריך ונכיר מהי השבת, שום דבר לא יוכל להרגיז או להפריע לנו ביום זה. כי העובדה שאנו בקרבת ה' נותנת לנו שמחה כה עצומה - עד שה'בעיות' שלנו לא יכולות לעצבן אותנו!

סיפור: קיסר אוסטריה, פרנץ יוזף הראשון (חי 1830-1916 למניינם) עשה ביקור בן שלושה ימים בקראקוב, שהתחיל בכ"ה אלול בשנת 1880 למניינם. בין המוני האנשים שבאו לתחנת הרכבת לקבל את פני הקיסר, היתה הקהילה החרדית של קראקוב, בנשיאות רבם - רב שמעון סופר (חי 1820-1883 למניינם), בנו של החתם סופר. הרב סופר כתב

שבעת שראה את הקיסר, הוא בירך את הברכה שמברכים כשרואים מלך. הוא מספר שהגויים האנטישמיים שהיו שם הצטערו על הכבוד הגדול שהקיסר השיב ליהודי העיר, וחשבו כיצד לפעול נגד היהודים. באמצע הלילה, קבוצת אנטישמיים הורידו בחשאי את התמונות של הקיסר שהיו תלויות בחדר הכניסה של בית הכנסת, וכן במקומות יהודיים אחרים בעיר. החוק היה שבכל מקום ציבורי, חייבת להיות תמונה של הקיסר. על ידי סילוק התמונות, האנטישמיים קיוו לעורר את כעס הקיסר על יהודי העיר. הם אפילו הודיעו לפקידי הממשלה שהיהודים לא מקפידים לתלות תמונות של הקיסר, מכיוון שהם בכלל לא מעריכים אותו!

כשהקיסר נפגש עם הרב שמעון סופר, הוא שאל אותו למה התמונה שלו לא תלויה במוסדות היהודיים.

המשך בעמוד 16

קבלת פני השכינה, פני מלך מלכי המלכים - זה מה שאנו עושים בתחילת השבת בכל שבוע, ואנו עושים זאת בשירה ובשמחה. למה?

מאיפה אנו לומדים על חשיבות הקבלת פני השכינה בלב שלם, ובלי שמחשבות וטרדות אחרות ייכנסו למחשבותינו? אנו לומדים זאת מהמלכים. כיום אין מלכים המושלים במדינות, אבל ה' הוא מלכנו, ולכן כדאי שנלמד את האופן הנכון להתייחס אליו - מהאופן בו התייחסו למלכים במשך דורות הקדמונים:

סיפור: בספר נחמיה (פרק ב) מסופר על נחמיה הנביא, שתוך כדי שעבד בתור משרת למלך פרס, שמע על התנאים הקשים בהם חיו יהודי ארץ ישראל באותו זמן, והצטער מאד לשמוע זאת. ולכן למרות שידע שאסור להראות שום עצבות או צער לפני המלך, היתה פעם אחת, מיד לאחר ששמע בשורה מרה זו, שהוא שרת את המלך והיה נראה שבור לגמרי. המלך כעס על התנהגותו של נחמיה - כי לשרת מלך עם פנים עצובות - זהו חוסר כבוד.

סיפור זה מלמד אותנו מסר חשוב על עבודתנו למלך האמתי - הקב"ה. כשאדם עובד למלך, הוא צריך לעשות זאת בשמחה ובהתלהבות! הוא אמר להרגיש כה מאושר שיש לו את הזכות לשרת את המלך, ששום דבר אחר בעולם לא שווה ערך לעומת זכות זו! לכן אם יש בעיה או אכזבה קטנה - היא לא אמורה לתפוס את מחשבותיו כלל.

בשבת, אנו שרים שלום עליכם ואז אנו נמצאים בקרבת המלך - כתוב "ממלך מלכי המלכים" להזכיר לנו שה' הוא המלך של כל המלכים, וזו שמחה גדולה לקבל את פניו,

תלמידי
מאשר!

בשירת שלום עליכם אנו מקבלים בשמחה את המלאכים - שליחי מלך מלכי המלכים! השבת, כשנשיר שלום עליכם, מה נוכל לעשות כדי להראות את השמחה וההתלהבות שלנו?

פינת הצחירות

שלום עליכם

מלאכי עליון

מלאכים של ה' - הגבוה והעליון

המלאכים הם שליחים של ה'. ה' נקרא "עליון", כפי שאנו אומרים בתחילת כל תפילת שמונה עשרה - "א-ל עליון" - כלומר, א-ל שהוא מעל להבנה ולהשגה שלנו.

מכיוון שהמלאכים הם רוחניים ולא אוכלים או שותים, ישנו

רבי יוסי בר יהודה אומר: שני מלאכי השרת מלווים לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דולק ושלחן ערוך ומיטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך. ומלאך רע עונה אמון בעל כורחו. ואם לאו, [כלומר, אם הבית חשוך ואינו מסודר] מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמון בעל כורחו" (גמרא מסכת שבת קי"ב)

המנהג לשיר שלום עליכם כשמגיעים הביתה מבית הכנסת, מבוסס על הגמרא הזו.

שלום עליכם מלאכי השרת

יש מנהג לחזור שלש פעמים על כל משפט בשלום עליכם. למה חוזרים כל כך הרבה פעמים?

סיבה אחת היא כדי להדגיש כל משפט. סיבה אחרת היא שמרוב ההתרגשות לקבל את פני המלאכים, אנו חוזרים על זה, להראות את שמחתנו.

בין כך ובין כך, זה הוא זמן מיוחד מאוד, בו אנו מתמקדים ברצון שלנו לגרום שהשבת שעכשיו החלה תהיה שבת מיוחדת, ואנו גם חושבים על איזה סוג בית אנו רוצים שהמלאכים יראו שיש לנו...

רב לייב חסמן זצ"ל - תלמיד חכם מפורסם, ביקר פעם בביתו של החפץ חיים זצ"ל (רב ישראל מאיר כהן) והיה האורח שלו לשבת. כשהגיעו יחד לביתו לאחר תפילת ליל שבת, החפץ חיים דילג על שירת שלום עליכם, והתחיל מיד בקידוש ובסעודת השבת! רק לאחר שאכלו את המנה הראשונה של הדג 'גפילטע פיש', החפץ חיים קם מכיסאו והתחיל לשיר שלום עליכם. רב לייב חסמן לא יכל להסתיר את סקרנותו על שינוי הסדר הזה, ושאל את החפץ חיים למה לא עשה לפי המנהג המקובל. החפץ חיים ענה בחיוך, "יודע אני שהגעת לפני שבת מרחוק, היטלטלת בדרכים, ולא היה לי ספק שבטח רעב מאוד אתה. המלאכים, מצד שני, לא אוכלים כלל, ולכן הם לא רעבים. אז חשבתי שזה יהיה בסדר אם הם יחכו עד שהשבעתי את רעבונך, ורק אחר כך שאתייחס אליהם!"

הטעם למה שהמלאכים מברכים אותנו הוא שמצאו את הבית מוכן ומאורגן לכבוד השבת. והכוונה לא רק להכנה גשמית של הבית, אלא גם להכנה רוחנית הכוללת דאגה לאורחים. החפץ חיים הבין שאילו היה נותן לאורחים להישאר רעבים - כדי שיוכל לקבל את המלאכים כפי הכבוד הראוי להם על ידי שירת שלום עליכם, זה היה נוגד את כל המטרה של קבלת פני המלאכים!

אשר קדשנו במצוותיו- ה' עשה אותנו קדושים על ידי
המצוות שלו
ורצה בנו- ה' היה מרוצה מאיתנו
ושבת קדשו- [ולכן] את השבת הקדושה שלו-
באהבה וברצון הנחילנו- נתן לנו לירושה ולנחלה.

.....
כי בנו בחרת ואותנו קידשת מכל העמים- בחרת בנו
וקידשת אותנו יותר משאר העמים

ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו- [ולכן]
נתת לנו את השבת הקדושה לירושה, באהבה
וברצון.

בוֹאֲכֶם לְשִׁלּוֹם מְלֹאכֵי הַשָּׁלוֹם

למה אנו מכנים את המלאכים
"מלאכי השלום", במקום פשוט
לקרוא להם "מלאכי השרת"?

בהתחלה, כשהמלאכים
נכנסים, אנו עדיין לא יודעים
אם הם יברכו אותנו או לא, כמו
שמלמדת אותנו הגמרא, שמלאך אחד
הוא מלאך רע. אבל לאחר שהם נכנסים ורואים איך אנו
מוכנים לשבת, ורואים איזה אווירת שבת יפה יש לנו, אזי
אנו כבר קוראים להם "מלאכי השלום"- מלאכים שבאים
לברך אותנו לשלום.

ברכוני לשלום מלאכי השלום

איך מותר לנו לבקש מהמלאכים לברך אותנו? הרי אסור
לנו להתפלל למלאכים, אלא רק לה' עצמו.

מכיוון שהגמרא מגלה לנו שתפקיד המלאכים היא
לברך אותנו, אנו לא מתפללים אל המלאכים, אלא רק
מבקשים שיעשו את מה שה' כבר ציווה עליהם לעשות -
לברך אותנו.

צאתכם לְשִׁלּוֹם מְלֹאכֵי הַשָּׁלוֹם

אנו מתחילים את 'הקדמת'

לימוד חשוב כאן
שכדאי לזכור אותו:

מְמַלְךָ מְלֹכֵי הַמְּלָכִים

יש מדינות שהמנהיגים שלהם יותר בעלי שליטה או
השפעה, ויש מדינות שלמנהיגים יש פחות כח ושליטה.
אנו מכנים את ה' כמלך של כל המלכים, כדי לעזור לנו
לדמיון את גדלות ה' - גדלות שאי אפשר לשער,
הרבה יותר מכל המנהיגים הגדולים שיש בעולם.

וזה דבר שחשוב במיוחד בשבת, כי שבת היא
יום שבו מלכות ה' באה לידי ביטוי בעולם - אנו
מפסיקים לעבוד בשבת, ומכירים במלכות ה'
בעולם. אילו לא היה את השבת, היינו
כה טרודים בפעילות היומיומית
שלנו, שלא היינו עוצרים רגע
לחשוב ולהתבונן בזה. לכן שבת
היא הזמן בו שכינת ה' מתגלה
בעולם - כתוצאה משמירת
השבת שלנו!

הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא:

אנו קוראים לה' בשם "הקדוש ברוך הוא" כדי להכיר
שה' הוא מובדל לגמרי מהעולם הגשמי. קדושה פירושה
להיות מובדל.

יש קדושה ב'מקום', ויש קדושה ב'זמן'. ב'מקום', אנו
יודעים שארץ ישראל היא הארץ הקדושה, וירושלים
היא העיר הקדושה, ומקום המקדש היא המקום הקדוש
ביותר בעולם. כן הדבר בקדושת הזמן. לכל יום יש רמה
מסוימת של קדושה, המושפעת עליה מכח השבת. יש
חגים וימים טובים שהם יותר קדושים, אבל השבת היא
הזמן הקדוש ביותר. וכלל זה נכון גם לגבי הבריאה - יש
בבריאה רמות של קדושה, ועם ישראל - אנחנו, העם של
ה', אנו הקדושים יותר מכל הבריות שברא ה'!

בגלל הקשר הזה בין השבת לבינו, ה' נתן לנו את מתנת
השבת. שבת היא הזמן הקדוש ביותר, ואנחנו העם
הקדוש ביותר, ולכן אנו קבלנו את השבת, ולאף אחד
אחר אין גישה ליום המדהים הזה.

וזה מה שאנו אומרים בקידוש של ליל שבת:

שילכו!

פירוש שלישי הוא שסעודת השבת היא זמן מיוחד מאוד, זמן שאנו מבליים יחד עם הקב"ה בכבודו ובעצמו. זה הוא זמן איכות- זמן להתבוננות ולקשר של "אחד על אחד", זמן שאנו לבד עם ה', בלי אחרים שיסיחו את דעתנו - אפילו בלי מלאכים!

כמו הכהן הגדול, כשהיה נכנס לקודש הקדשים, היה אסור לאף אחד להיות אפילו בהיכל שהוא המקום שלפני קודש הקדשים רק הוא לבד עם ה'.

הסעודה הראשונה של שבת עם השיר הזה של שלום עליכם, שהיא בן ארבעה חלקים. לכל חלק יש תפקיד מיוחד:

שלום: קודם כל אנו אומרים שלום למלאכים - שליחי ה'.

בואכם: אנו מזמינים אותם להיכנס.

ברכוני: אנו מקבלים את ברכתם.

צאתכם: אנו נפרדים מהם.

למה אנו אומרים "צאתכם"? למה להיפרד מהם כשהם רק הגיעו לפני שני דקות? האם זה לא נראה שאנו 'שולחים את המלאכים מעל פנינו', כשבאמת אנו כה שמחים שבאו?

החפץ חיים מסביר שאנו לא נפרדים ממלאכי השבת, אלא שכשאנו מקבלים את פני מלאכי השבת, אנו גם נפרדים ממלאכי יום חול, שמלווים אותנו למשך כל שאר ימי השבוע.

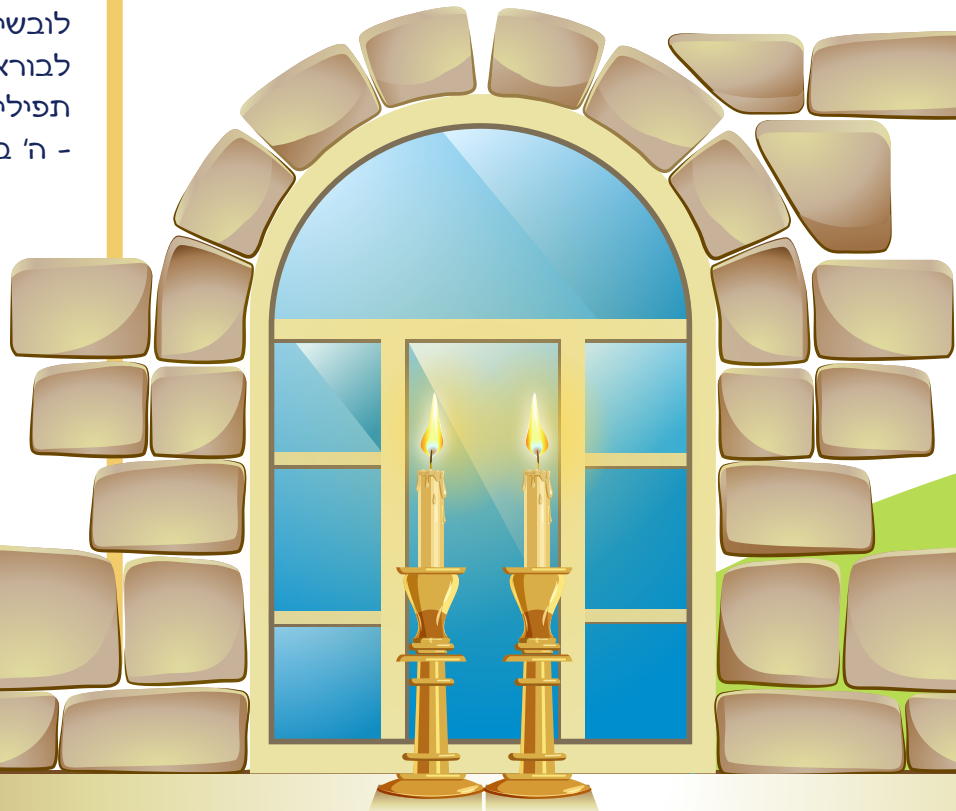
עוד פירוש הינו שאנו באמת לא נפרדים מהם עדיין, רק שאנו מזכירים לעצמנו שבסוף נצטרך להיפרד מהם. כשיש לנו משהו רק לזמן קצר, הוא הופך להיות יותר מיוחד ויקר לנו. אנו חייבים לנצל כל רגע של קדושה...לפני

שמחה בקרבת המלך

המשך מעמוד 13

ענה הרב: "האמת היא שתמיד יש לנו תמונות התלויות במקום בולט, אבל כנראה שהורידו אותם מראש, כהכנה לבואו של הקיסר. הרי אנו, היהודים, לובשים תפילין בכל יום, כאות לנאמנות שלנו לבורא העולם, מלכנו. אבל בשבת, אסור לנו ללבוש תפילין, כי בשבת אין צורך בסמל על נאמנותנו אליו - ה' בא להיות איתנו בשבת. לכן אם היינו לובשים תפילין, לתזכורת על נאמנותנו, זה היה חוסר כבוד. הוא הרי איתנו כאן- אין כל צורך בתזכורות! התשובה של הרב שמעון סופר לקיסר מזכירה לנו ששבת היא הזמן שמלכנו מבקר אותנו ונמצא איתנו - בביתנו! אם אנו זוכרים את זה ויש לנו את המודעות הזו, נוכל להיות בשמחה ובששון במשך כל השבת.

(תודות ל Living Shabbos בהוצאת Artscroll)

סידור של שבת

שמונה עשרה של ליל שבת

(המשך מעמוד 11)

וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה.

וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

למה הפסוק הראשון משתמש בלשון "מלאכתו", ואילו הפסוק השני משתמש בלשון "כל מלאכתו"?

מסביר השיח יצחק בשם הגאון מוילנא: כשהפסוק אומר "וישבות" - כלומר, ה' נח', אזי מתאים לומר שה' נח מכל מלאכתו. אבל כשמדובר ב"ויכל" - כלומר, ה' השלים את הבריאה, לא מתאים לומר "כל", כי ה' לא השלים את הכל ממש לגמרי - ה' ברא את הכל בששת ימי בראשית, אבל עדיין לא הביא את הכל למציאות - כלומר, לממשיות. היו דברים שנבראו אבל היו עדיין במצב של פוטנציאל, מחכים שבעתיד יהפכו מכח-לפועל.

וַיְבָרֶךְ אֶ-לֹקִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי

אנו אומרים בפיוט "לכה דודי": לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה. פעמים רבות, יהודים מחפשים אחרי ברכת צדיק, או ברכת גדול הדור. החפץ חיים היה רגיל לומר שאם תחבר אל השבת בחיבור אמיתי, אזי אין צורך בכל מיני ברכות אחרות, כי יש לנו גישה לכל ברכה שאנו צריכים - דרך השבת שהיא מקור הברכה!

וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ.

קדושה פרושו משהו מובדל או שונה. הדרך שאנו שומרים על קדושת השבת היא, שאנו מתייחסים אליה באופן שונה משאר ימי השבוע. אנו מדברים אחרת, מתנהגים אחרת, מתלבשים אחרת, אוכלים ושותים אחרת.

כִּי בּוֹ שַׁבַּת מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֶ-לֹקִים לַעֲשׂוֹת

כי ביום זה, ה' נח מכל מלאכתו, שהוא ברא בשביל לעשות.

מה הכוונה במילה "לעשות"? הרי הפסוק היה יכול לסיים במילים "אשר ברא אלקים" - בשבת ה' נח מכל מלאכתו אשר ברא. מה פירוש 'אשר ברא בשביל לעשות'?

ה' ברא את הכל בששת ימי בראשית. חלק מהדברים נבראו בצורה ממשית - כלומר היו נמצאים בעולם באופן ממשי. אבל חלק מהדברים נבראו רק בפוטנציאל. כל הפוטנציאל, בשביל כל הדברים שייבראו בעתיד - נברא בששת ימי בראשית, אבל ה' עדיין לא 'הפעיל' אותם. במילים אחרות: ה' ברא את הפוטנציאל הזה, את הכח הזה, בשביל "לעשות" בעתיד - להפעיל בעתיד, כשיגיע העת הנכון.

לעשות את השבת Making Shabbos Real

הלכות שבת •

האם אי פעם מותר לי לבקש מחברי לעשות מלאכה עבורי בשבת?

את המכונניות הנוסעות. הרב ביקש מהמארח אם יהיה אפשר לכסות את החלון, כדי שלא יצטרך לראות את חילול השבת.

במחנה קיץ, בעיר או ביישוב שבו כולם שומרים השבת, יש לנו את הזכות לחיות בקהילה סגורה ושמורה, ואנו לא צריכים להיחשף לחילול שבת.

בגלל שהמושג 'קהילה' מוסיף על אוירת השבת שלנו, ובגלל שקהילה היא נקודה מאוד חשובה ביהדות, האם אנו מחויבים לקבל שבת מוקדם, אם הקהילה שלנו עושה זאת?

יש רעיון מהתפארת ציון, שקבלת שבת של האדם 'מחייבת' כביכול את ה', שישפיע את קדושת השבת מוקדם! רעיון זה הוא 'הד' של המושג ההלכתי שקבלת השבת שנעשית בבית הכנסת מחייבת את כל אנשי הקהילה השייכים לבית הכנסת, גם אם הם לא הגיעו לבית הכנסת ולא אמרו עדיין את תפילת קבלת שבת.

באו נצטט את דברי השולחן ערוך: "אם רוב הקהל קיבלו עליהם שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם".

על פי רוב, המצב כיום הוא שונה, מכיוון שישנם הרבה בתי כנסת בעיר אחת. במצב כזה, הפוסקים אומרים שקהילה אחת לא מחויבת לקבל שבת מוקדם, בגלל קבלת השבת של קהילה אחרת.

אבל, זה כן יכול להיות בעיה במקרה שאדם נוסע ביום ששי בקיץ ליישוב בו יש קהילה אחת מאוחדת, שמקבלים שבת מוקדם. אם אדם זה מתעכב ומגיע ליישוב לאחר קבלת השבת של הקהילה, יכול להיות שמיד כשמכונניות נכנסת ליישוב, תחול עליו חובת שמירת שבת, בגלל קבלת השבת של הקהילה!²

בשביל לענות על שאלה זו (שעלולה להיות מאוד מעשית!) אנו צריכים להבין את המושג של "קבלת שבת מוקדמת".

"קבלת שבת מוקדמת"

כולנו מכירים כאלו שמקבלים שבת מוקדם. אפשר לחשוב על זה כך: קיבלנו את המתנה המדהימה של השבת, ויש לנו אפשרות ל'תפוס אותה' מוקדם יותר, וכך ליהנות ממנה במשך יותר זמן!

לכולם יש את החיוב 'להוסיף מחול על הקודש' ולקבל את השבת לפני השקיעה ולא ממש בשקיעה. השאלה היא איך האדם יכול להוסיף עוד זמן של שבת, מעבר לכמה דקות אלו?

הזמן הזה של 'בין-לבין', כשיום ששי 'חופף' עם השבת - זה הוא הזמן הקסום של השבוע. זה הוא שילוב של שמש מאירה ביום ששי אחרי פלג המנחה, יחד עם תפילות השבת והטעודה. זה מביא איתו הלכות רבות ומרתקות - בואו נבחון יחד כמה מהן:

מחויב בגלל קבלת הקהילה

חלק גדול מחוויית השבת היא: להיות חלק מהקהילה. כשאנו נמצאים במקום שבו כל הקהילה שומרת שבת, זה מרומם את אוירת השבת שלנו.

מסופר על הרב אלישיב זצ"ל, שהיה הולך לנפוש מביתו במאה שערים לטלזסטון, בבין הזמנים של הקיץ. הוא התארח שם בבית קרובי משפחתו, ובחדר שהיה נמצא בו היה חלון שהשקיף על הכביש העולה לירושלים, כך שהיה אפשר לראות מחרון

1 אורח חיים, רסג, יב
2 אם הוא יודע מראש שהקהילה כבר קיבלה שבת, עליו להחנות את הרכב מחוץ ליישוב, ולהיכנס ליישוב ברגל. לכל הלכות נסיעה בערב שבת, הכולל מצבים יוצאי דופן של הרגע האחרון, ראה את ספרו של הרב אברהם בוקמן: "Code for the Road".

דמיינו את זה:

יום ששי אחר הצהריים, אתה ביישוב מבקר את בני הדודים לשבת, ולקחו את אחד בני דודים לצילומי רנטגן דחופים לאחר שנפל ונקע את רגלו. ברוך ה' הוא בסדר, אבל כעת אתה רואה את המכוננית שלו מתקרבת, וביישוב כבר אמרו קבלת שבת בפלג. מכיוון שהחבר עדיין לא קיבל על עצמו שבת, האם מותר לך לבקש ממנו לכבות את האור בחדר שלך, ששכחת לכבות?

דמיינו את זה:

לא חשבנת נכון את אורך ה'תור' לאמבטיה, ואיחרת לתפילת מנחה-קבלת שבת. הם כבר סיימו את תפילת המנחה, ולכן הצטרפת אליהם לתפילת קבלת השבת. השאלה כעת היא: האם אתה עדיין יכול לחזור ולהתפלל מנחה, למרות שכבר קיבלת שבת - כי הרי התפללת קבלת שבת?

רב משה פיינשטיין זצ"ל מסביר שהלכה זו - שיחידים מצטרפים באופן אוטומטי לקבלת השבת של בית הכנסת, קשורה לעניין של 'מנהג המקום', שלפי ההלכה צריך לעשות לפי מנהג המקום שהאדם נמצא בו. אבל, אומר הרב פיינשטיין, לפי זה נוכל לומר שאם הסיבה לקבלת השבת בפלג המנחה היא לנוחות בלבד, כלומר, בשביל לא לאכול את הסעודה בשעה כל כך מאוחרת, אזי זה לא נקרא 'מנהג המקום', ויכול להיות שקבלת השבת המוקדמת הזאת לא תחייב אחרים³. בדומה לזה, ה'ערור השולחן' מלמד אותנו שהמיעוט שלא משתתף בתוספת שבת של הקהילה - יהיו מחויבים בתוספת שבת רק אם יש סיבה טובה למה שהקהילה קיבלה על עצמה את תוספת השבת.

באותה התשובה של הרב משה פיינשטיין, הוא אומר שקבלת השבת של הבעל לא מחייבת את אשתו, כך שאם הבעל כבר התפלל את תפילת קבלת השבת, עדיין מותר לה להדליק את נרות השבת. (אבל זה לא היתר גורף לכל סוג של מלאכה.)

תפילת מנחה של יום חול - לאחר קבלת שבת

ישנה שאלה שכיחה ומצויה מאוד: האם מותר להתפלל מנחה לאחר קבלת שבת? הפוסקים מבדילים בין קבלת שבת מוקדמת שיחיד קיבל, לבין קבלת שבת מוקדמת

הרב י. ווייס זצ"ל בתשובות מנחת יצחק⁴ מצטט את הרב מקוויניגלוב - רב אריה צבי פרומר הי"ד, שחולק על זה ומתיר גם לאדם שקיבל על עצמו שבת מוקדם - להתפלל מנחה אחר כך. אבל הרב לא אומר שכדאי לעשות כך לכתחילה...אבל כפי שנראה עוד מעט, הנימוק שלו נותן מקום ליוצא דופן מהפסק הזה שמתיר - יוצא דופן מעניין.

הרב פרומר מביא שיש שתי בעיות בתפילת שמונה עשרה של יום חול בשבת: 1. שלוש עשרה הברכות

3. ראה "המישור" (חוברת של בית ההוראה של לייקוד), שנת התשס"ח, שם ציטטו את הרב שלמה מילר כשהוא מדבר על קבלת שבת מוקדמת, שהחייב שהיא מחייבת את האחרים שלא משתתפים בה הוא מכח "תקנת הקהל" - כלומר שיש כח למנהיגי הקהילה להתקין תקנות על אנשי הקהילה (כגון לאסור בשר הנשחט על ידי שוחטים שלא מאותו העיר). ולכן, אומר הרב מילר, שניתן לומר שקבלת שבת מוקדמת של מנחה קיץ או עיירת נופש לא אמור לחייב את אלו שאינם שותפים בה.
4. אורח חיים רס"ג: כז
5. אין כאן מקום להאריך בפסק של הרב משה במקרה דומה, באגרות משה (אורח חיים, חלק ד, סוף סימן צ"ט). מדובר באדם ששכח לספור ספירת העומר ביום חמישי בערב, ונזכר ביום ששי לאחר קבלת שבת מוקדמת.
6. ביאור הלכה רסג, המתחיל במילה "של".
7. שם, סעיף כ.
8. חלק ט, סימן כ. תשובות הרב קויגלבר נמצאים בתשובות ארץ צבי' סימן ט.

תלפזז! תלפזז!

אם אבא שלך קיבל שבת בפלג, ואתה קיבלת שבת מאוחר יותר, מה היה קורה אם: עד שחזרת מבית הכנסת, כבר סיימו את סעודת השבת בבית? מותר לאמא להגיש שוב את כל הסעודה בשבילך? (כנראה שהיא לא תתלהב לעשות זאת...טוב, אולי עדיף שלא ניכנס לנושא...)

בראש חודש, גם אמירת יעלה ויבוא אינה חובה.

כעת, כשפתרנו את שתי הבעיות, הרב פרומר כותב שןלפחות במצבים של בדיעבד) מותר להתפלל תפילת שמונה עשרה של יום חול לאחר קבלת שבת. כפי שרמזנו מקודם, יש יוצא דופן: הפסק של הרב פרומר לא שייך כשיום ששי הוא ראש חודש, כי תפילת שמונה עשרה מזכירה את ראש חודש, ואי אפשר לומר זאת בשבת - כי השבת היא לא ראש חודש...

אבל, רוב הפוסקים האחרים לא מתירים כל סוג-שהוא של תפילת שמונה עשרה של יום חול, לאחר שאדם קיבל על עצמו שבת.

עוד סיטואציה מעניינת שיכולה לקרות בזמן ה'בין-לבין' הזה של יום ששי-שבת, מתוארת בשולחן ערוך⁹: ראובן מקבל על עצמו את השבת, ואז נזכר שיש מלאכה ששכח לעשות. האם מותר לו לבקש מחברו-שמעון, שעדיין לא קיבל על עצמו שבת, לעשות את המלאכה עבורו? (האם סיטואציה זו היא באותה הקטגוריה של 'אמירה לנכרי'-שאסור סתם כך (ברוב המקרים) לבקש מגוי לעשות עבורנו (מלאכה בשבת)?

אבל, השולחן ערוך אומר במפורש שמותר לכתחילה לבקש ממישהו לעשות מלאכה עבורנו, גם כשכבר קבלנו עלינו את השבת. יש חילוקי דעות לגבי הסיבה לכך: ה"ט"ז מצטט את הרשב"א שאומר שהאיסור של "אמירה"- לומר למישהו אחר לעשות מלאכה- קיים רק בפעולות שאסורות על כולם, וזו הסיבה שאיסור זה לא שייך בקבלת שבת מוקדמת. המגן אברהם טוען שיש סיבה שונה: היתר זה מבוסס על המצב ה'התנדבותי' של קבלת שבת מוקדמת, כלומר מכיוון שחברינו ראובן (שקיבל שבת מוקדם) לא מחוייב לקבל שבת בזמן זה, ועשה זאת ב'התנדבות', לכן הוא לא נכלל באיסור הכללי של

"אמירה".

שבאמצע שמונה עשרה הן בקשות, ואסור לבקש בקשות בשבת. 2. תפילת שמונה עשרה שמתפללים אותה בשבת חייבת להזכיר בתוכה את קדושת היום - כלומר את קדושת יום השבת.

הרב פרומר פותר את הבעיה הראשונה של

אמירת בקשות, על ידי

צ י ט ו ט מהגמרא מסכת ברכות⁹ שמסבירה למה אנו לא אומרים את כל הברכות בתפילת שמונה עשרה של שבת: כדי למנוע את הטרחה של תפילה ארוכה. הגמרא מחשיבה את הטרחה הזו כפגימה בכבוד השבת. אם כן, אומר הרב, **התוספת שבת** פטורה מהתחשבויות של כבוד ועונג שבת (כפי שהוא מסיק מהתוספות בכתובות מ"ו א) ולכן, תפילת שמונה עשרה ארוכה של יום חול מותרת בזמן זה.

לגבי הבעיה השנייה, שקדושת היום לא מוזכרת בשמונה עשרה של יום חול, הרב פרומר מתרץ שמכיוון שתוספת שבת מוקדמת היא דבר של רשות, כי הרי לפי ההלכה מקיימים תוספת שבת גם בתוספת קטנה מאד¹⁰, לכן הזכרת קדושת יום השבת בזמן זה היא לא דבר שמעכב (לא חובה). הוא מבסס זאת על פי ההלכה המפורסמת: אם אחד שוכח להוסיף "יעלה ויבוא" בברכת המזון של ראש חודש, הוא לא חייב לחזור שוב על

ברכת המזון, מכיוון שלא מחוייבים לאכול סעודה עם פת בראש חודש. ומכיוון שברכת המזון היא לא חובה

את האות מאחזים

לאלופים באזורי זמן

חברך מחו"ל טס לארץ עם משפחתו, ושכח לכבות את הרחפן שלו, המיוחד. בארץ, זה 7 שעות קדימה מהשעה בחו"ל איפה שחברך גר. כעת, כשהוא כאן בארץ, עוד מעט נכנס שבת כאן. האם מותר לשכן שלו בחו"ל - שאצלו עדיין לא שבת...לעשות עבורו מלאכה: לכבות לו את הרחפן המוקצה ולהניח את זה במקום בטוח? ומצד שני, כשכאן בארץ כבר יצאה השבת, אבל בחו"ל עדיין שבת אצל השכן, האם מותר לחברך לעשות עבור שכן מלאכה? ואם אכן מותר, האם מותר לחברך, בצאת השבת כאן בארץ, להשאיר הודעה בתא הקולי של שכן בחו"ל - כשיש לשכן תא קולי - שמשיע מיד בקול לתוך חלל הבית את ההודעה שמשאירים? (כך ששכן ישמע את ההודעה כשאצלו עדיין שבת?)

9. עמוד כ"א א.
10. ראה לעיל, הערת שוליים מס' 1.
11. אורח חיים רסג"ז.

ומרתק: בפראג נהגו לומר מזמור שיר ליום השבת
לאחר קבלת השבת - לא פעם אחת אלא שני פעמים.
למה?

התשובה לשני ה"למה" האלו נמצאת בסיפור שנמסר
איש מפי איש מהרב מבוטשאטש. אנו מצטטים: "אני
(הרב מבוטשאטש) שמעתי שהמהר"ל עשה גולם,
וכל ערב שבת הוא היה מפסיק אותו מפעילות, על
ידי שהוציא את הפתק עם השם הקדוש שהיה תחוב
בגרונו של הגולם. פעם אחת, המהר"ל שכח להוציא
אותו, ובינתיים, בית הכנסת המרכזית בפראג סיימו
לומר "מזמור שיר ליום השבת". קבלת השבת הזו

המחצית השקל מגיש לנו
יישום מעשי של שתי הסיבות
הללו, ביחס לנושא שדובר עליו
לפני כן, לגבי יחידים ש'נגררים'
אחרי שאר הציבור. אם קבלת השבת
המוקדמת של ראובן היתה יחד עם
הקהילה שלו, שכבר התפללו תפילת
קבלת שבת, בעוד שבבית כנסת של
שמעון לא התפללו עדיין, אזי: לפי הט"ז,
ראובן יכול עדיין לבקש עזרה משמעון
בעשיית מלאכה, מכיוון ששמעון עדיין
נמצא ביום ששי, והאיסור של
"אמירה" לא שייך כלפיו. אבל לפי
המגן אברהם, ראובן כלל לא נחשב
כ'מתנדב', כי בית הכנסת שלו מחייב
אותו לקבל את השבת מוקדם, בין אם הוא
רוצה ובין אם לאו. לכן איסור "אמירה" כן נכלל
כאן, ונחשב 'כחלק מהחבילה'.

נדר שניתן להתיר?

לסיום, באו נסב את תשומת לבנו לעוד
בחינה מרתקת של שבת 'מעושה' (שאנו עשינו
אותה. מוקדם). פוסקים רבים¹² מזכירים דעה
שאומרת, שמכיוון שקבלת שבת מוקדמת (לא
משנה כמה מוקדם, העיקר שזה יותר מוקדם
מהמינימום ההכרחי) היא משהו התנדבותי
שהאדם עושה מרצונו, אין כל הבדל בינה לבין
נדר שהאדם מקבל על עצמו. לכן, אם אדם
כבר קיבל על עצמו שבת, ואז פתאום קורה
משהו דחוף והאדם צריך לעשות מלאכה, הוא
יכול לגשת ב'זמן הביניים' הזה של יום ששי לבית דין
של שלושה דינים, ואם הדינים רואים זאת לנכון הם
יכולים להתיר נדר זה, בדיוק כמו בכל נדר אחר, כפי
דיני הנדרים ביורה דעה¹³.

דעה מקורית זו נדחתה על ידי רוב הפוסקים. הערוך
השולחן¹⁴ מסביר שתוספת שבת זו מצווה. לכן קבלת
תוספת מוקדמת של השבת, היא דבר שבלתי אפשרי
להתיר. המסקנה שלו היא שלא ניתן לסמוך על הדעה
המקילה.

כשהפסק הברור של הערוך השולחן ידוע לנו, נראה
סיפור מדהים על המהר"ל מפראג. המהר"ל כן סבר
שניתן להתיר קבלת שבת מוקדמת, לפחות במקרים
מסוימים מאוד. למה?

כדי לענות על שאלה זו, נעמיק קצת יותר: ספר
לקראת שבת¹⁵ מצטט את התלמיד של הרב אברהם
דוד מבוטשאטש, שמציג עבורנו מנהג נדיר שהיה
נהוג בעיר פראג, והסבר המנהג הוא אפילו יותר נדיר

השפיעה מיידית על הגולם, שהתחיל לעשות שמות
וחורבן... מיד המהר"ל אירגן התרת נדרים על קבלת
השבת, הוציא את הפתק עם השם הקדוש, וחזר לבית
הכנסת, ושם שוב אמרו את מזמור שיר ליום השבת.
מאותה שבת והלאה, המנהג נשאר - לומר את המזמור
פעמיים.

בין אם פעם אחת, או אולי שתי פעמים, תאמרו מזמור
שיר ליום השבת - ותיהנו מהשבת!

תיהנו!

מעובד מ ה-KOF-K, מהדורת חג השבועות,
התשע"ב, רב שמואל מאיר קץ שליט"א, חבר
בית דין, ועד למשמרת כשרות, KOF-K
Kosher Supervision.

12. לבוש, סעיף רסג: חתם סופר הערת שוליים, שם.

228.13

14. שם, רסג: כ"ח. ראה גם כף החיים רסא: כ"ב.

15. מחבר הספר: רב משה קאהן, ירושלים התשנ"ט עמ' 267 בשם הברכת אברהם.

מאירי את השבת

פרק במה מדליקין

משניות שבת / פרק ב: במה מדליקין

1

שבת
א/ב
(דף ב.ב.)

א [א] **בְּמָה** מְדַלִּיקִין וּבְמָה אֵין מְדַלִּיקִין? אֵין מְדַלִּיקִין לֹא בְלֶבֶשׁ, וְלֹא בְחֶסֶן, וְלֹא בְקֶלֶה, וְלֹא בְפִתִילַת הָאֵינֶן, וְלֹא בְפִתִילַת הַמְדֻבָּר, וְלֹא בִירוּקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם; וְלֹא בִזְבֻת, וְלֹא בְשֶׁעוּה, וְלֹא בְשֶׁמֶן קִיק.

ר' עובדיה מברטנורא

פרק שני – במה מדליקין. (א) במה מדליקין. נר של שבת כמה עשין פתילות ושמיים להדליק: לא בלבוש. כמין נמר י' בלבוש בין הקליפה לעין וקרוי לנש: בחוסן. פשטן שלטו מטפן: בבליך. פסולת של משי: בפיתולת האידן. כמין נמר י' וזכרונת בין הקליפה לעין: בפיתולת המדובר. עליו עשן ארוך שגודלן אוחס ומדליקין: בידוקה שעל פני המים. כמין נמר י' שגודלן זכרונת הספיה שגדלה זמן מרובה כמים. עד כהן פסול פתילות מכלן ואיך פסול שמיים: לא בזבית ולא בשעוה. שלא יקו זפת נמש ופסוה נחכת כנר במקום שכן ודליק, חכל לנשית כמין פתילה ארוכה שרגילן לנשית משפיה שרי: ולא בשמן קיק. שכן היולת מנרשטיים שכתור האמר נפן שקוין קוט"ף.

ביאור

משנה א

[א] **הקדמה: פתילות ושמיים לנרות שבת:** אסור להטות את השמן אל פי הנר הדולק בשבת כדי להיטיב את ביערות, והעושה כן עובר על אסור הבערת אש בשבת (ראה לעיל א.א. 1). משום כך גורו חכמים, שלא להדליק נרות שבת בפיתולת ושמיים שהנר אינו דולק יפה על ידם, שכן יש לחשוש שאם ידליק בהם נבוא להטות את השמן כדי שיהא הנר דולק היטב (פירוש ראשון ברע"ב ד"ה ולא בשמן קיק, על פי רש"י בא.א. ד"ה שאין הרמב"ם הלכות שבת ה. ח). עוד יש לפרש, שטעם הגזירה הוא, שחששו שאם לא ידליק הנר יפה וינחנו ויצא למקום אחר, ובכך יבטל את תקנת חכמים לאכול את סעודת השבת במקום שיש בו נר דולק (פירוש שני ברע"ב שם, על פי פירוש הרמב"ם וראה רש"י בא.א. 1).

[ב] **חסן:** כדי לטוות חוטים מצמח הפשתן. צריך לחבוט תחילה בגבעולי הפשתן כדי לשברם ולהוציא מהם את הסיבים הגדלים בתוכם. ואחר כך "לנפץ" (לסרק) את הסיבים כדי להפרידם זה מזה. "חוסן" הוא פשתן שנחבט אך עדיין לא נפץ, שמאחר שהסיבים אינם מופרדים זה מזה, אין הם מושכים היטב את השמן (ראה גמרא ב.ב. ורש"י שם).

[ג] **בלך:** הבלך נעשה מפקעת של תולעת המשי (הפקעת היא כמין "בית" שהתולעת גדלה בתוכה), שאותה ניתן לנפץ ולטוות ממנה חוטים (רש"י).

עיונים

1. לפי הפרוש הראשון, האיסור להדליק פתילות ושמיים אלו נוגד גם גזרות שאינם נזכרים לצוות הדלקת נרות שבת. שר"י גם בהם יש לחשוש שמה יטה. וגם בדיעבד אם הדליק נר בפיתולת ובשמיים אסור להשתמש בשבת לאורו. וכך נפסק הלכה וראה ש"ע א"ח רסד, א. ומשנה ברורה שם, א. וראה גם הלכות עיון א. במשנה ב עיון 1.

שבתם פעם למה מדליקים נרות שבת? המשנה מתארת את מצוות הדלקת הנרות ומלמדת אותנו את סיבת הדלקתן: להגביר את עונג השבת שלנו! אור מביא שמחה. חז"ל רוצים שבשבת יהיה לנו בית מלא באור - אפילו ההלכות הרבות הקשורות להדלקת הנרות כדי שהלהבה תהיה טובה ויציבה, שנוכל ליהנות ממנה כהוגן במשך השבוע.

נוהגים בהרבה קהילות לומר "במה מדליקין" בין קבלת שבת לערבית - כך מקבלים את השבת עצמה עם ההערכה הנאותה לאורות הקודש הללו.

2

שבת
א/ב

ב וְלֹא בְשֶׁמֶן שְׂרָפָה, וְלֹא בְאֵלֶיהָ, וְלֹא בְחֶלֶב. נְחוּם הַמְדִיר אֹמֵר: מְדַלִּיקִין בְּחֶלֶב מְבֻשָׁל, וְהַכְּמִים אֹמְרִים: אַחַד מְבֻשָׁל וְאַחַד שְׂאִינוּ מְבֻשָׁל, אֵין מְדַלִּיקִין בוּ.

ר' עובדיה מברטנורא

וב מפרשים קוין דיונה הוא עשן ששעליו גדולים ונקרא צערי כד"ע, והשמן היולת ממנו עשן צוהר. ופיתולת שאמרו חכמים חין מדליקין בהם, מה עשן, מפני שאור מסככת בהם, כלומר שאין האור נכנסת תוך הפתילה (אלה) כיצד מכתור. ושמיים שאמרו חכמים חין מדליקין בהם, לפי שאין נמשכים חסר הפתילה, ומתוך שאין האור דולקת יפה חיישין שמה יטה השמן על פי האר וממלא מבערב. ח"י שמה יטה האר יולת, ואין קיימת לו דבר של שבת חובה: ולא בשמן שריפה. שכן של תרומה שנטמא, ואמתי קרי ליה שכן שריפה החולל ושריפה עומד שרי אסור בחליה. וזכיום טוב שחל להיות בערב שבת עסקין, כשמדליקין האר מבערב יום נמלא שכן שרף שכן עומד של תרומה ביום טוב, ואין ק"ל חין שרפין קדשים ביום טוב וכדכתיב (שמות יב) והטורח ממנו עד בקר בלשון תרומה ורש"י ק"ל חכי, והטורח ממנו עד בקר רש"י, עד בקר שני עמוד ושרפנו, שאין שרפים הותרו ב"ט. והוא הדין לכל שאר קדשים הטעונים שריפה: והכחיים אומרים אחד מבושול ואחד שאינו מבושול אין מדליקין בו. ותנא קמא נמי אמר ולא חלבו כל חלב כששעם. חלה חלה בין חכמים לתנא קמא דחד מנייהו סבר דש"י להדליק בחלב מבושול כששעם ב' שכן כל שהיה, וחד אוסר אפילו על ידי פערות שמן. ולא נהבחר לחכמי התלמוד מן מנייהו האוסר וימי המיתר. והלכה כחכמים:

ביאור

לו עלים גדולים, והשמן היוצא ממנו סמין (עבדן) ביותר (רע"ב). על פי רבוי ריש לקיש שם. פירוש שלישי: "קיק" הוא מין עוף [זה הוא העוף הנקרא בתורה "קאת"], והשמן הנעשה ממנו נקרא "שמן קיק" (שנות אלה), על פי דברי שמואל בגמרא שם.

[8] **ולא בשמן שריפה:** הכוונה לשמן של תרומה שנטמא. שכן כזה נקרא "שמן שריפה", משום שתרומה טמאה אסורה באכילה, ויש לבלותה מן העולם בשריפה (רע"ב). פירוש הרמב"ם^[2]. אולם שלא כקדשים שנטפלו טעונים שריפה, שהם אסורים בהנאה ועל כן אסור ליהנות משריפתם, לגבי תרומה טמאה התורה לכתוב ליהנות מן השריפה ולכן בימות החול מותר לכהן להדליק נר בשמן שריפה (ראה גמרא בה.א. 4). במשנתנו – האיסור להדליק נרות שבת בשמן שריפה – מדובר שחל יום טוב בערב שבת, שאם מדליקין את נרות השבת ביום טוב. במקרה כזה אם ידליק את הנרות בשמן של תרומה שנטמא, הרי הוא שורף ביום טוב שכן קדוש העשן שריפה, והדין הוא שאסור לשרוף ביום טוב קדשים הטעונים שריפה (רע"ב ופירוש הרמב"ם). על פי הגמרא כג. ב. אבל ראה בגמרא שם פירוש אחר^[3].

עיונים

2. התוספת וכו', א"ה כ"ה הוכיחו מן המשנה. 3. המסקר לאיסור לשרוף ביום טוב קדשים הטעונים שריפה. הוא ממה שנאמר לגבי כשרו

שלשת הדברים שהמשנה מורה לנו לבדוק 'האם הם מוכנים לשבת': מעשר, עירוב ונרות- נמצאים שם למטרת ההנאה שלנו! חז"ל רצו להבטיח שיהיה לנו מספיק מה לאכול, כי אסור לנו לאכול אוכל לא מעושר; עירוב כדי שנוכל להגיע לאן שאנו צריכים להגיע בשבת, כגון להביא את הפעוט לבית הכנסת או לשמחה משפחתית, או הליכה בחפצים בבית, ומלאכול בחושך!

"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" - יכול להיות שאת מאמר חז"ל הזה אתם כבר מכירים, אבל האם ידעתם שחז"ל זה הוא גם משל לעצם החיים שלנו? החיים שלכם הם רק הכנה לעולם הבא - מיקום פתלת השכר. כשם שעבודה בשבת ימי השבוע היא הכנה לשבת, כך אם אנו עובדים קשה ומכינים 'כאן למטה' את המצוות, חסד ולימוד התורה במשך חיינו, אזי נקבל שכר למעלה מכל דמיון, בעולם הבא.

תבלין של שבת

שההכנות של מאכלי השבת, העשויים לכבוד שבת, משפיעות ממש על הניחוח והטעם של המאכלים. הכנסת הטעם המיוחד הזה - אומר הבן איש חי, מתבצעת על ידי דיבור: אמירת המילים "לכבוד

שבת קודש" בעת הכנת האוכל.

והאמת היא שהאריז"ל מלמד שבכל עת שאנו עושים פעולה כל שהיא של הכנה לשבת, לא משנה באיזה יום במשך השבוע, כדאי לומר בפה מלא "לכבוד שבת קודש", ויהיה לזה השפעה גדולה. למילים

שלנו, הנובעות מתוך הלב, יש כח רוחני. כך שבעת שאדם אומר "לכבוד שבת קודש" כשהוא מכין את מאכלי השבת, מילים אלו - כשהן נאמרות בלב שלם, משפיעות בצורה ישירה על האוכל, ומכניסות בהם ניחוח גן עדן.

לכן רבי יהושע תיאר את השבת כתבלין - מילה שניתן לחבר מאותיותיה את המילים: תני לב - על ידי הכנסת הלב לתוך ההכנות שלנו,

אנו נותנים לשבת את הטעם והניחוח המיוחד שלה.

גמרא מתארת את ההכנות לשבת המיוחדות של האמוראים - כן, גם תלמידי החכמים הענקיים האלו הקדישו זמן וכח להכנות 'הגשמיות' האלו, - כל שבוע לקראת השבת. כנראה שההכנות לשבת הן חלק מאוד חשוב של המצווה. איך נוכל להיות גם אנו כמוהם בהכנות שלנו? נתבונן בגמרא יותר לעומק ונלמד כיצד 'להשתמש' בהכנות שלנו 'הרגילות' לשבת - כדי לקיים מצוות עשה! מצוות "זכור את יום השבת לקדשו".

לכבוד שבת קודש-הטעם הייחודי במאכלי השבת. סיפור: הגמרא מספרת על רב יהושע בן חנניה שסיפר לקיסר רומי שיש למאכלי השבת ניחוח מיוחד בגלל תבלין מסוים בשם "שבת" - אבל תבלין זה 'עובד' רק בשביל אלו ששומרים שבת.

ישנן שאלות ותשובות רבות העוסקות בסיפור זה, אבל כולן מובילות אותנו אל אותה הנקודה: כבוד שבת, הכולל ההכנות לשבת, מוסיף באופן ממשי לשבת עצמה.

איך אנו לומדים זאת מסיפור הגמרא הזה? המהרש"א מזכיר שבאמת היה בזמן הגמרא תבלין אמיתי, ששמו: "שבת", ולכן הקיסר חשב שאליו רבי יהושע מתכוון.

לפי הבן איש חי בספרו "בן יהודע" - רבי יהושע באמת התכוון לאור מיוחד וקדושה מיוחדת, ששמו: "שבת", ולכן הקיסר חשב שאליו רבי יהושע מתכוון.

לפי הבן איש חי בספרו "בן יהודע" - רבי יהושע באמת התכוון לאור מיוחד וקדושה מיוחדת, ששמו: "שבת", ולכן הקיסר חשב שאליו רבי יהושע מתכוון.

לפי הבן איש חי בספרו "בן יהודע" - רבי יהושע באמת התכוון לאור מיוחד וקדושה מיוחדת, ששמו: "שבת", ולכן הקיסר חשב שאליו רבי יהושע מתכוון.

תבלין - תפילה!

איזו פעולה חדשה תוכל לקבל על עצמך באופן קבוע כל שבוע, בכדי להתכונן לשבת?

תבלין - תפילה!

קרה פעם שמסרת מאכלי שבת לאדם שלא יכל לבשל בעצמו? חשוב: אולי צריך לשים מדבקה על האוכל - לא רק "בשרי" או "פרווה", אלא גם מדבקה "לכבוד שבת קודש"? על ידי הוספת מילים מהלב להכנות, אנו מוסיפים הנאה ממשית לשבת. ניקח את מסר הגמרא ללב, ונזכה לחוות את הטעם וה'ניחוח' המיוחד של יום קדוש זה.

(מעובד מספר "THE SPECIAL" "FLAVOR OF SHABBOS" הוצאת ARTSCROLL)

גְּדִיל פְּתִילָתָא – היה שזור ומכין את הפתילות לנרות שבת בעצמו. **רַב חֲסֵדָא פְּרִים סִילְקָא** (תרדין) – היה חותך אותו לחתיכות קטנות^[16]. **רַבְּהִי וְרַב יוֹסֵף מְצַלְחֵי צִבְיָי** – היו מבקעים עצים לכבוד שבת^[17]. **רַבִּי יוֹרְאָ מְצַתָּא צְתוּתֵי** – היה מצית את האש בעצים דקים^[18].

הכנותיו לשבת של רב נחמן בר יצחק:

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מְכַתֵּף מִשְׁאוֹת לִשְׁבַת וְעוֹיֵל – ונכנס, ומביאם לבית, **מְכַתֵּף וְנִפְיָק** – וכן מכתף משאות ויוצא מהבית, הכל לכבוד השבת. וכך **אָמַר: אֵילוּ מְקַלְעִין לִי רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי מִי לֹא מְכַתִּיפְנָא קְמִייהו** – אילו היו מזדמנים לבקרני אנשים חשובים כגון רבי אמי ורבי אסי, וכי לא הייתי מכתף משאות ומכניס ומוציא לפנייהם וטורח לכבודם (כגון להכין את חדרם או להכין להם סעודה וכו')? וכמו כן אני מכניס ומוציא דברים וטורח לכבוד שבת^[19].

גרסא אחרת למעשה זה:

וְאֵיבָא דְאָמְרֵי – ויש אומרים שכך היה המעשה: **רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי** בעצמם **מְכַתִּפֵי וְעוֹיְלֵי מְכַתִּפֵי וְנִפְיָקֵי** – היו נכנסים ויוצאים ומכתפים משאות לכבוד שבת, וכך **אָמְרֵי: "אֵילוּ אֵיִקְלַע לָן – אֵילוּ הוּדְמָן לְבַקְרֵנוּ אֲדָם כְּמוֹ רַבִּי יוֹחָנָן, מִי לֹא מְכַתִּיפִין קְמִייהו** – וכי לא היינו מכתפים וטורחים לפניו לכבודו? אף לגבי שבת נעשה כן!"

הגמרא מביאה מעשה המלמד על שכרם של המכבדים את השבת: **יוֹסֵף מוֹקִיר שְׁבִי הֵנָּה הוּא נְכָרִי בְּשַׁבּוֹתֵיהָ** – אדם שהיו קוראים לו "יוסף מוקיר (מכבד) שבתות" היה לו שכן נכרי **דְּהֵנָּה נְפִישֵׁי נְכֻסִיָּה טוֹבָא** – שהיו לו נכסים רבים. **אָמְרֵי לִיהַ בְּלָדְאֵי** – אמרו החוורים

רַבִּי אַבָּא וְכֵן בְּתֵלְסַר אֶסְתִּירִי פְּשִׁיטֵי בִישְׂרָא מְתֵלְסַר טַבְּחָי – רבי אבא קנה בשר משלשה עשר טבחים באיסתירא של מדינה (היינו חצי דינר) מכל אחד מהם, כדי שיוכל לטעום בשבת מן המובחר^[9], **וּמְשֻׁלִים לְהוּ אֲצִינוּרָא דְרָשָׂא** – והיה מביא את הבשר לדלת ביתו ומוסרה למבשלים, ולא היה נכנס לביתו כדי שיוכל מיד לחזור לטבח הבא לקנות ממנו. **וְאָמַר לְהוּ (לְהַם) לְמַבְשָׁלִים: "אֲשׁוּר הֵינָא אֲשׁוּר הֵינָא** – התחזקו ומהרו להכין בשר זה בעוד שאני הולך להביא בשר נוסף^[10].

רַבִּי אַבְהוּ הֵנָּה וְתִיב אֲתַכְתְּקָא דְשִׁינָא וּמוֹשִׁיף נוֹרָא – רבי אבהו היה יושב על מושב של שנהב והיה מנפח את האש שעליה היו מבשלים בשבת^[11].

רַב עֲנָן לְבִישׁ גּוֹנְדָא – רב ענן היה לובש בערב שבת בגדים שחורים שאינו מקפיד על טינופם, להודיע שהיום אינו יום שיש להתנהג בו בחשיבות, ללבוש בגדים הדורים ולהימנע מטינופם, אלא היום הוא יום שיש להתעסק בבישול לשבת, על אף שהעסק בבישול קדירות מטנף את הבגדים כפי שמשמע ממה **דְּתַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** – ששנוי בברייתא מבית מדרשו של רבי ישמעאל: **בְּגָדִים שְׁבִישָׁל בְּהָן קְדִירָה לְרַבּוּ אֵל יַעֲמוּד וְיִמְזוּג בְּהָן בּוֹס לְרַבּוּ**, שאין זה כבוד לרב לשמשו בבגדים מטונפים מן הבישול. הרי שהבישול מטנף את הבגדים^[12].

רַב סַפְרָא מְחַרְיָה רִישָׁא – היה מחרך בעצמו ראש בהמה שהיה צריך לחירוף כדי להכינו לכבוד שבת^[13]. **רַבָּא מְלַח שִׁיבוּטָא** – היה מולח בעצמו דג גדול ששמו שיבוטא^[14] לכבוד שבת. **רַב הוֹנָא מְדֻלֵּיק שְׁרָגִי** – הוא עצמו היה מדליק נרות לכבוד שבת^[15]. **רַב פֶּפְא**

הערות

האש מהר) על יד קורות העץ הגדולות, ולהצית את החתיכות הקטנות. או משיבים רוח על האש (פעולה הנקראת נפוח), עד שהיא נאחזת בקורות הגדולות (ראו תענית ז, א ורש"י שם ד"ה תורה כעץ). רבי אבהו, שהיה אדם חשוב ועשיר, כפי שמוכח ממה שהיה יושב על מושב משנהב, היה עושה מעשה זה – שברך כלל היה עושהו משרת פשוט – בעצמו, כדי לכבד את השבת (רש"י, חידושי הר"ן). אולם עיין הגהות רבי אלעזר משה הורביץ שמפרש שבכוונה ישב על מושב חשוב משום כבוד המצוה (ועיין עוד בהערה הבאה).

12. רש"י: [ראה לעיל קיד, א להקשר שבו נאמרו הדברים].

אולם עיין הגהות רבי אלעזר משה הורביץ המפרש שרבי ענן הביא ברייתא זו כדי ללמד את מנהגו של רבי אבהו שהיה יושב על מושב משנהב בעת ההבנות לשבת. רב ענן טען שאין זה ראוי להשתמש בכלים כה נאים בהכנות לשבת, אלא יש לשמור אותם לשימוש בשבת עצמו, וכפי ששנוי בברייתא שאין זה ראוי לשמש את הרב בכלים שבישל בהם.

ועיין מסילת ישירים פרק יט (ד"ה ונחזור לענין השבת), שבכוונה לבש רבי ענן בגד שחור בערב שבת כדי שיהיה ניכר יותר כבוד השבת כשילבש בו בגדים נאים. ודימה לכך את האיטור לקבוע סעודה בערב שבת מפני כבוד השבת.

13. רש"י: [ראה עבודה זרה לח, א שהדרך היא לחרך ראשי בהמה כדי להסיר השערות לפני הבישול].

14. ערוך ערך שבת, ולמוחו של דג זה טעם מיוחד – עיין חולין קט, ב ורש"י שם ד"ה מוח. ובבבלי היה דג זה מצוי – עיין סמ"ג לאוין קמ-קמא (דין כחל ד"ה אמרה ילתא). ועיין ירושלמי תענית פרק ד (כה, א-ב): שבע מאות מיני דגים שחורים... גלו עם ישראל לבבל, וכשחזרו כולם חזרו עמחן חוץ מן הרב הנקרא שיבוטא (ועיין שם שדרך התחום גלו וכן חזרו). בנוגע לצורתו – ראה תחומא שמיני, ח. ועיין תוספות עבודה זרה לט, א ד"ה וסימניך.

15. על אף שברך כלל הגשים הן המדליקות נרות לכבוד שבת, בביתו של רב הונא היו מדליקים נרות רבים והוא היה נוהג להדליק כמה מהם בעצמו לכבוד שבת (עיי' מהרש"ל, ועיין הגהות יעב"ץ). ואכן רב הונא הוא ששייב את הרגילים להדליק נרות לכבוד שבת, ואמר (לעיל כג, ב) שבזכות זאת יהיו להם בנים תלמידי חכמים (מהרש"א; ועיין תוספות שם ד"ה ה"ג).

16. רש"י כאן ולעיל, עד, ב ד"ה דפריס סילקא; אולם עיין רא"ש שם ז, ה. [סילקא הוא תְּרָדִין – עיין עירובין כח, ב – כט, א, ורש"י לעיל עג, ב ד"ה קניב].

17. רש"י על הרי"ף.

18. רש"י; ראה הערה 11 לעיל.

19. רש"י. מלשון הגמרא משמע שהיה גם מוציא משאות לכבוד שבת. הטור ושולחן ערוך (אורח חיים רג, א) מסבירים שהיה מוציא מהבית את חפצי החול כדי לפנות מקום לצרכי שבת; ועיין רש"י. אולם מלשון רש"י משמע שהיה יוצא ונכנס תמיד כדי להביא דברים לכבוד שבת (ומכתף ביציאה הוא לאו דוקא).

ידי אחרים אין לבטל תלמוד תורה עבודה (עיין מועד קטן ט, ב), והלא היו יכולים לעשות ההכנות לשבת על ידי שליח!

יש לומר שכלל זה נאמר דוקא במצוה שאינה מוטלת על גופו, כגון גמילות חסד, שיעקרה הטבה לחבירו, וכשיכולה הטובה להגיע אליו על ידי אחר – אין להפסיק מלימודו. אבל כבוד שבת היא מצוה המוטלת על גופו, ולכן מצוה בו יותר מבשלו, והוא הדין לשאר מצוות המוטלות על גופו. אך יש לומר שדוקא לענין כבוד שבת אנו אומרים כן, משום שמצוה חמורה היא יותר מאחרות. וצריך עיון (שער הציון, אורח חיים רג, ט).

ואלו דברי המאירי בנידון: "מטכסיסי מצות שבת להיות כל אדם – אפילו גדול שבגדולו, משתדל בצרכי מצוה שבו. חכמים הראשונים נאמר עליהם: רב ספרא מחרך רישא... מלשוננו מבואר שדבר זה מיוחד הוא למצות שבת, וכצד האחרון בספק הנוכר.

[ומכל מקום מוכיחה מכאן הגמרא בקידושין שגם במצוות אחרות מצוה בו יותר מבשלו, כי אם לא היה היסוד הכללי בעשיית מצוות שמצוה בו יותר מבשלו – לא היתה מועילה המעלה והחומרא המיוחדת של שבת לבטל מתורה עבור קיום מצוות כבוד שבת, שכן יוכל לקיימה על ידי אחר בלא להפחית מכבודה. ורק משום שקיום בגופו עדיף – אזי לגבי שבת יעשה בעצמו אף אם יבטל מתורה.

ועיין דברים מפורשים בשלחן ערוך הגר"ז (סימן רנ בקונטרס אחרון אות ב), שאכן מכל האמוראים שעשו דבר אחד לכבוד שבת אין ראהו שמצוה בו יותר מבשלו, שכן זהו כבודו של שבת שיעשה בעצמו, כמו שכתב הרמב"ם: "חייב לעשות דברים שדן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו" ולזה די בדבר אחד (אבל עיין טור ושולחן ערוך שמפרשים דברי הרמב"ם שזהו כבודו של האדם, ולכן אפילו הוא אדם חשוב אין זו פגימה בכבודו). ולכן מזכירה הגמרא בקידושין רק את רבא ורב ספרא, שעסקו בדבר נוסף כדי לקיים בו מצוה בו יותר מבשלו, עיין שם].

9. רש"י: ראה הערה 20 לקמן.

איסתירא פירושו סלע. "איסתירי פשיטי" הם סלעי מדינה, שהם שווים שמינית מסלעי צור ["סלע צורי"] (ראה קידושין יא, א-ב). כיון שסלע צורי שזה איבעה דינרים, איסתירא פשוט שזה חצי דינר (רש"י). [כשהתורה מזכירה מטבעות, כגון שקל, המדובר הוא במטבעות צורי; עיין גמרא שם].

10. רש"י, בפירושו השני והמועדף. ובפירושו הראשון כתב רש"י שהיו הטבחים מביאים את הבשר לפתח ביתו והיה מניח שם את הכסף [כדי שלא יצטרכו הטבחים להמתין לכסף]. כשהיו באים היה רבי אבא אומר להם להתחזק ולמהר חזרה כדי שייכינו דברים נוספים למכירה לשבת (רש"י בפירושו הראשון, על פי הגהת הרש"י).

לפי שני הפירושים מבטאים המעשים את הרגשת הדחיפות של רבי אבא בהכנותיו לשבת, ואין שהיה מחזק ומורו אחרים שימהרו גם הם בהכנותיהם.

11. הדרך שבה נהגו להצית אש היתה להניח חתיכות עץ קטנות (שבהן נאחזת

בכוכבים לאותו נכרי: **בּוֹלְחָו נְכִסֵי יוֹסֵף מוֹקֵר שְׂבִי אֲבִיל לְהוּ** – כל נכסֵיךָ, יוֹסֵף מוֹקֵר שְׁבִתוֹת עֵתִיד לֹאֲכַלְמָם. הֵינְנוּ, כֹּל נִכְסֵיךָ יַעֲבֹרוּ אֵלָיו. הנכרי, שרצה שלא יתקיימו דבריהם, אָנֹל וְנִבְנִינְהוּ לְכּוֹלְחָו נִיְכָסֵי – הלך ומכר את כל נכסיו, וְבֵן בְּהוּ מִרְגָּנִיתָא – וקנה תמורתם מרגלית יקרה מאד, **אוֹתְבָה בְּסִינְיָה** – וקבע את המרגלית בכובע שעשה לעצמו, משובץ במשבצות של זהב שבהן קבועות מרגליות. בדרך זו חשב שיוכל לשמור על עושרו. **בְּהִדִי דְקָא עֵבֶר מְכָרָא** – בזמן שהיה עובר במעברות על הנהר אֲפָרְחִיָה זִיקָא – הפריח הרוח את כובעו, שְׂדִייה בְּמָנָא – הטילו למים, **בְּלַעִיה פּוֹרָא** – ודג בלע את המרגלית. מאוחר יותר, אֲסָקְהָ – העלו הדייגים דג זה, **אֵינִיתוּהָ אֲפָנְיָא דְמַעְלֵי שְׁבִתָא** – והביאוהו לעיר עם פנות היום סמוך לכניסת השבת, בזמן שכולם כבר קנו את צרכי השבת שלהם. אֲמַרֵי הַדֵּיִיגִים הַמְּאוֹכּוֹבוֹים: **”מָאן זָבִין כִּי הִשְׁתָּא** – מי יקנה דג בשעה מאוחרת כזאת? אֲמַרֵי לְהוּ – אמרו לדייגים: **”זִילוּ אֲמַטְוִיהוּ לְגַבֵי יוֹסֵף מוֹקֵר שְׂבִי** – לכו והביאוהו ליוסף מוקיר שבתות דְּרָגִיל דְּזָבִין – שרגיל הוא לקנות לכבוד שבת כל מטעמים הבאים אליו. **אֲמַטְוִיהוּ נִיְהִלְיָה** – הביאוהו אצלו, וְנִבְנִיָה – ואכן קנה אותו. **קָרְעִיה** – כשקרע את הדג להכיניו לשבת, **אֲשַׁפַח בִּיה מִרְגָּנִיתָא** – מצא את המרגלית בתוכו. וְנִבְנִיָה בְּתִלְסֵר עֵילִיתָא דִּדְיִנְיָ דְדִהֲקָא – מכר לאחר מכן את המרגלית תמורת שלש עשרה עליות המלאות דינרי זהב, כלומר, תמורת הון עתק^[20]. **פְּגַע בִּיה הֵהוּא סָבָא** – פגשו זקן אחד^[21] ואָמַר לוֹ: **”מָאן דְּזִוּיָה שְׁבִתָא, פְּרַעִיה שְׁבִתָא** – מי שלווה לכבוד שבת, השבת פורעת לו את חובו^[22].

בהמשך לאותו ענין, דיון בנוגע למצוות שבשכרן מתעשרים: **בְּעָא מִינְיָה (שאלו) רְבִי מְרִבִי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: עֲשִׂוּרִים שְׂבָאָרְץ וְיִשְׂרָאֵל, בְּמָה הֵן זּוֹכִין** – בשכר איזו מצוה זוכים הם לעושר

גדול כזה? אָמַר לוֹ רְבִי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: **בְּשִׁבִיל שְׁמַעְשִׂרִין** את תבואותיהם בנאמנות, **שְׁנַאָמֵר** (דברים יד, כב): **”עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר”**, ודורשים מהלשון הכפול, **עֲשֹׂר בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֹׂר**^[23]. המשך רבי ושאל: עשירים שִׁבְכָבֵל בְּמָה הֵן זּוֹכִין? הרי מן התורה אין חיוב מעשרות בבבל^[24]? אָמַר לוֹ רְבִי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: **בְּשִׁבִיל שְׁמַכְבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה**, שהרי בבבל ישנם חכמי תורה וישיבות. המשך רבי: **וְשִׁבְשָׂאָר אֲרָצוֹת**, שבהן אין חכמי תורה מצויים, **בְּמָה הֵן זּוֹכִין? אָמַר לוֹ: בְּשִׁבִיל שְׁמַכְבְּדִין אֶת הַשְּׁבִת**.
ראיה שכיבוד השבת מביא לידי עושר:

דְּאָמַר רְבִי חִיָּיא בְּרַ אָבָא: פַּעַם אֲחַת נִתְאַרְחִיתִי אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת אחד בְּלוֹדְקָיָא, וְהִבִּיאוּ לִפְנֵי שַׁלְחָן שֶׁל זֶהָב מְשׁוּי שֶׁשֶׁה עֲשֹׂר בְּנֵי אָדָם, וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שֶׁלְשָׁאוֹת שֶׁל כֶּסֶף קְבוּעוֹת בּוֹ^[25], וְקַעֲרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִיטוֹנִיּוֹת וְצִלּוֹחִיּוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ; וְעָלְיוּ כָל מִינֵי מֵאֲכָל וְכָל מִינֵי מְגָדִים וּבְשָׂמִים, וּבְשִׁמְנֵיחִים אוֹתוֹ (את השלחן) הִיוּ אוֹמְרִים (תהלים כד, א): **”לֵה’ הָאֲרָץ וּמְלוֹאָהּ וּגו’**; כלומר, כל מה שהחננו אינו אלא של ה’ ואין אנו רשאים ליהנות ממנו עד שנברך את שמו בברכת הַלְחָם^[26], וּבְשִׁמְסִלְקִין אוֹתוֹ הִיוּ אוֹמְרִים את הפסוק (שם קטו, טו): **”הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה’ וְהָאֲרָץ נֶתַן לְבְנֵי אָדָם”**, ורק על ידי תמתנו נהנינו מכל הטובה הזאת^[27]. אָמַרְתִּי לוֹ, **”בְּנֵי, בְּמָה זָכִיתְךָ לְכַךְ”**? אָמַר לוֹ, **”קִצְבֵי הַיַּיִתִּי, וּמִכָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיָּתָה נֶאֱדָה (מעולה ושמנה), חֲתַכְתִּי חֲתִיכָה וְאָמַרְתִּי: זֶה תְּהִיא לִי לְשִׁבְתִּי”**^[28]. אָמַרְתִּי לוֹ, **”וְאֲשִׁרְיָךְ שְׁנִיתְךָ [לכל זה, וְכִרְוֹךְ הַמְּקוֹם שֶׁיּוֹכֵף לְכַךְ”**^[29]. הרי מוכח ממעשה זה שבשאר ארצות עושרו המופלג של אדם הוא בזכות כיבוד השבת.

מעשה בענין ייחודם של מאכלי שבת: **אָמַר לוֹ קִיסֵר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: ”מִפְּנֵי מָה תִּבְשִׁיל שֶׁל**

הערות

20. מספר שלשה עשר משמש בתלמוד כביטוי למספר רב מאד, כגון בחולין צה, ב. שם מסופר ששמואל שלח לרבי יוחנן "שלשה עשר משאות של גמל" תשובות לשאלות בענין טריפות, והוא לשון של גזומא. כמו כן, כשאמרנו לעיל שקנה בשר משלשה עשר בטחים יש לפרשו שקנה מטבחים רבים, ולא דוקא משלשה עשר טבחים (רש"י).
פירשו "עֵילִיתָא" כעליות, על פי רש"י. התוספות מפרשים שעֵילִיתָא הוא שם של כלי. ולפי פירוש זה, אין צורך לומר שמדובר בלשון גזומא, כי יתכן מאד שהמרגלית היתה שוה שלשה עשר כלים קטנים של דיגרי זהב (הכותב בעין יעקב).
המהרש"א מקשה על פירוש רש"י שמספר שלשה עשר הוא מספר של גזומא, שכן אינו מספר עגול. אלא יש לראות במספר זה רמז לקדושה, שכן אנו מוצאים שלש עשרה מדות הרחמים, שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, שהן הגימטריא של התיבה "אחד", והוה הגיל שבו נבן עשה חייב במצוות וכו'. משום כך, כשהגמרא אומרת שרבי אבא קנה בשר משלשה עשר טבחים, המספר היה דרוקא. היינו, רבי אבא היה קונה משלשה עשר טבחים כדי להראות את דבקותו בקדושת השבת. המהרש"א מציע כמו כן שגם יוסף מוקיר שבתות היה קונה לכבוד שבת בקבוצות של שלשה עשר. הלכך, שכרו היה שלש עשרה מדות של דיגרי זהב, מדה כנגד מדה. לפירושים אחרים ברמזי הגמרא, עיין מהר"ל ועוללות אפרים פח (מובא בחידושי גאונים בגליון העין יעקב).
21. ראה תוספות, חולין ו, א, המביא דעה שכל מקום בתלמוד שנוכר "ההוא סבא" הכונה לאליהו הנביא.
22. ולא ברור מדוע הוקן דיבר על "הלואה" לצורך שבת. כשאין שום זכר במעשה זה שהיה לוה לכבוד שבת. אולי דברי הוקן מבוססים על הוראת הגמרא (ביצה טו, א): "כל מונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו". נמצא שכל מה שמוסיף לכבוד שבת ויום טוב אכן פורעים לו, אולם עליו להוציא את המעות לצרכים אלו, ואין פורעים לו אלא מאוחר יותר. למטרה זו מותר לו אפילו ללוות כספים ולצפות שה' יפרע לו, כדברי הגמרא שם (טו, ב). נמצא שכשהאדם מוציא כספים לצורך שבת, הוא בעצם "לווה" מהכנסותיו לשנה זו כדי להוציא כסף לכבוד שבת, ואז השבת "פורעת" לו, כפי שמסופר במעשה זה].
23. כלומר, דורשים תַעֲשֹׂר, בִּשְׂוֹן, כאילו נכתב בִּשְׂוֹן: תַעֲשֹׂר. ויש מפרשים כפשוטו: מי שמעשר מתברך שיוכל להמשיך לעשר עוד ועוד, ובכך יתעשר (מהרש"א, תענית ט, א).
24. הגהות יעבץ.
ונראה מכאן שאף שמן הראוי לעשר כספים לצדקה, אין שום הבטחה להתעשר

הקוד המיוחד של השבוע הוא
902.

שמרו את כל 4 הקודים כדי
להרוויח פרס מיוחד.

מתמידו
השבת

לעשות את השבת גישמק!

תיהנו
מפרסים
מדהימים

תהנו
מהשבת
יותר ויותר!

